

Ujedinjeni narodi

Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena

CEDAW/C/GC/40

Distr.: opć.
25. listopada 2024.

Izvornik: engleski

Odbor za uklanjanje diskriminacije žena

Opća preporuka br. 40 (2024) o jednakoj i uključivoj zastupljenosti žena u sustavima donošenja odluka

Sadržaj

	<i>Stranica</i>
I. Plan za postizanje pariteta u omjeru 50 : 50.	3
II. II. Jednaka i uključiva zastupljenost žena u sustavima donošenja odluka kao rješenje koje mijenja pravila	3
A. Mir i politička stabilnost	4
B. Održivo i uključivo gospodarstvo utemeljeno na ljudskim pravima	4
C. Klimatske promjene i smanjenje rizika od okolišnih katastrofa	5
D. Tehnološki razvoj, uključujući ekspanziju umjetne inteligencije	6
E. Transformacija i održivost multilateralnog sustava i upravljanja	6
III. Sedam stupova jednake i uključive zastupljenosti žena u sustavima donošenja odluka ...	6
A. Paritet u omjeru 50 : 50 između žena i muškaraca u sustavima donošenja odluka kao polazište i univerzalna norma	7
B. Učinkovito vodstvo mladih utemeljeno na paritetu	8
C. Intersekcionalnost i uključivanje žena u svoj njihovoj raznolikosti u sustave donošenja odluka	8
D. Sveobuhvatan pristup sustavima donošenja odluka u različitim sferama	8
E. Jednakost moći i utjecaja žena u sustavima donošenja odluka	9
F. Strukturna transformacija za jednaku i uključivu zastupljenost žena u sustavima donošenja odluka	9
G. Zastupljenost civilnog društva u sustavima donošenja odluka	9
IV. F. Normativni okvir za jednaku i uključivu zastupljenost žena u sustavima donošenja odluka	10.

24-20036 (E) 221124

2420036

Please recycle

V.	Obveze država stranaka povezane s jednakom i uključivom zastupljenošću žena u sustavima donošenja odluka	11
A.	Opće obveze za postizanje jednake i uključive zastupljenosti žena u sustavima donošenja odluka	11
B.	Posebne obveze za postizanje jednake i uključive zastupljenosti žena u sustavima donošenja odluka	18
VI.	Odgovornost i praćenje provedbe obveza država u ostvarivanju sustava utemeljenih na paritetu	28
VII.	Djelovanja međunarodne zajednice za osiguranje sustava utemeljenih na paritetu	29

I. Plan za postizanje pariteta u omjeru 50 : 50.

1. Žene imaju pravo na jednaku i uključivu zastupljenost u svim sustavima donošenja odluka pod jednakim uvjetima kao i muškarci. Unatoč znatnom napretku država stranaka, to se pravo i dalje ne poštuje, što ujedno ozbiljno ometa provedbu svih ostalih prava zajamčenih Konvencijom o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena. Štoviše, neosiguravanje jednake i uključive podjele moći između žena i muškaraca pri donošenju odluka sprječava države i međunarodnu zajednicu da učinkovito odgovore na goruće lokalne, nacionalne, regionalne i globalne izazove. Kako je navedeno u preambuli Konvencije, za potpun i cjelovit razvoj države, dobrobit svijeta i izgradnju mira nužno je najšire moguće sudjelovanje žena, pod jednakim uvjetima kao i muškaraca, u svim područjima. Kako bi se odgovorilo na te izazove za sadašnje i buduće generacije, ova Opća preporuka sadržava okvirni plan za potpuno ostvarivanje prava žena na jednaku i uključivu zastupljenost u svim sustavima donošenja odluka.

2. U ovoj Općoj preporuci Odbor daje sveobuhvatne smjernice državama strankama za postizanje jednake i uključive zastupljenosti žena u svim sustavima donošenja odluka, u svim sektorima i na svim razinama, s ciljem postizanja sustavne promjene. U njoj se iznose zakonodavne, političke i programske mjere za osiguravanje provedbe te obveze i prevladavanje globalnih izazova. U njoj se „jednaka i uključiva zastupljenost” definira kao paritet u omjeru 50 : 50 između žena i muškaraca u svoj njihovoj raznolikosti, što podrazumijeva jednak pristup sustavima donošenja odluka i jednaku moć u okviru tih sustava, dok se u daljnjem tekstu taj koncept jednostavno naziva „paritet”. „Sustavi donošenja odluka” se definiraju kao sustavi koji obuhvaćaju donošenje odluka koje se odvija kroz formalne i neformalne procese u svim sektorima, uključujući politički, javni, gospodarski i digitalni prostor. Kako bi se postigao paritet, stoga je potrebno razmotriti različita područja donošenja odluka i njihove interakcije te ukloniti sve prepreke koje ženama onemogućavaju pristup sustavima donošenja odluka pod jednakim uvjetima kao i muškarcima.

3. Ova Opća preporuka nadalje uključuje mlade ljude i buduće generacije u viziju društva utemeljenog na miru i paritetu. Kako je navedeno u ovoj Općoj preporuci, postoji značajna konvergencija između očekivanja i prava mladih te izgradnje sustava utemeljenog na paritetu.

II. Jednaka i uključiva zastupljenost žena u sustavima donošenja odluka kao rješenje koje mijenja pravila

4. Odbor primjećuje da sve veći broj radikalnih i gorućih izazova – uključujući one povezane s mirom, političkom stabilnošću, gospodarskim razvojem, klimatskim promjenama, tehnološkim napretkom poput umjetne inteligencije te preobrazbom i održivošću multilateralnog sustava i upravljanja – izravno utječe na provedbu Konvencije i sve snažnije preoblikuje društva. Njihova složenost zahtijeva uspostavu kolektivne svijesti postavljajući paritet u središte procesa donošenja odluka. „Nagli porast pariteta”, kako ga je nazvao glavni tajnik,¹ ključan je za zajedničko donošenje odluka i inovativna rješenja potrebna za izgradnju otpornih društava.

¹ Ujedinjeni narodi, „Obraćanje glavnog tajnika na događanju na visokoj razini o ženama na položajima moći”, 12. ožujka 2019., dostupno na www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2019-03-12/secretary-generals-remarks-high-level-event-women-power-delivered.

A. Mir i politička stabilnost

5. Unatoč eskalaciji sukoba i kriza te činjenici da su žene ključni pokretači održivog mira,² one su i dalje strukturno i značajno podzastupljene u sprječavanju sukoba i kriza te u mirovnim pregovorima i mirotvornim nastojanjima. Između 1992. i 2019. žene su činile samo 13 posto pregovarača, šest posto posrednika i šest posto potpisnika u mirovnim procesima.³ Godine 2022. žene su sudjelovale kao pregovaračice ili izaslanice u ime sukobljenih strana u četiri od pet aktivnih mirovnih procesa koje su vodili ili suvodili Ujedinjeni narodi. Proporcionalno gledano, njihova je zastupljenost iznosila samo 16 posto, što je daljnji pad u odnosu na 19 posto 2021. i 23 posto 2020.⁴ Godine 2023. nijedan postignuti mirovni sporazum nije uključivao predstavnice ženskih skupina kao potpisnice.⁵ Žene čine samo trećinu sudionika međunarodnih foruma koji raspravljaju o kritičnim pitanjima kao što su prijetnja nuklearnog oružja, povećanje vojne potrošnje, širenje oružja i streljiva te militarizacija novih tehnologija.⁶

6. Deinformacije i polarizacija mogli bi dodatno produbiti sukobe. Iako vodstvo žena u donošenju političkih odluka dovodi do veće stabilnosti i mira, snažnije usmjerenosti na potrebe ljudi i pojačane suradnje,⁷ politička zastupljenost žena i prostor za građansko djelovanje sve su više na udaru putem ograničavanja aktivnosti ženskih organizacija, sve češćih napada i zastrašivanja političarki, novinarki i braniteljica ljudskih prava te osporavanja i poništavanja generacijskih postignuća u području ljudskih prava žena i djevojčica.

B. Održivo i uključivo gospodarstvo utemeljeno na ljudskim pravima

7. Ekonomska neovisnost žena ključna je za ostvarivanje njihovih prava te put prema uključivom gospodarskom rastu,⁸ iskorjenjivanju siromaštva, socijalnoj pravdi i održivom razvoju.⁹ Ključan je korak prema gospodarstvu utemeljenom na ljudskim pravima. Međutim, prevelika zastupljenost žena u mnogim neformalnim, slabo plaćenim, manje inovativnim i ekonomski manje unosnim sektorima uvelike ih isključuje iz položaja donošenja odluka i oblikovanja gospodarstva. Nedovoljno su zastupljene u donošenju odluka u okviru arhitekture gospodarskog upravljanja, multilateralnih financijskih institucija, sustava servisiranja duga, tržišta kapitala, industrijske infrastrukturne arhitekture, trgovinskih pregovora i režima javne nabave.

² Tijelo Ujedinjenih naroda za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena (UN-Women), „Women’s participation and a better understanding of the political” in *Preventing Conflict, Transforming Justice, Securing the Peace: A Global Study on the Implementation of United Nations Security Council resolution 1325* (2015), dostupno na <https://wps.unwomen.org/participation/>; Pakt za budućnost, Rezolucija Opće skupštine 79/1, t. 40; i UN-Women, „Facts and figures: women, peace, and security”, 18. listopada 2024., dostupno na www.unwomen.org/en/what-we-do/peace-and-security/facts-and-figures.

³ Ujedinjeni narodi, „Inclusive diplomacy”, dostupno na www.un.org/en/observances/women-in-diplomacy-day.

⁴ *S/2023/725*, t. 9.

⁵ Sveučilište u Edinburghu, PA-X Peace Agreement Database, verzija 7 (plus AgtID 2467), 2023., dostupno na <https://pax.peaceagreements.org/>.

⁶ UN-Women, „Facts and figures: women, peace, and security”.

⁷ Minna Cowper-Coles, *Women Political Leaders: The Impact of Gender on Democracy*, (London, Westminsterka zaklada za demokraciju, 2021.).

⁸ UN-Women, „Facts and figures: economic empowerment”, veljača 2024., dostupno na www.unwomen.org/en/what-we-do/economic-empowerment/facts-and-figures.

⁹ UN-Women, „Facts and figures: economic empowerment”.

Primjerice, poduzeća u vlasništvu žena dobivaju samo jedan posto državnih ugovora na tržištu javne nabave,¹⁰ a žene su činile samo 17,7 posto izumitelja navedenih u prijavama patenata 2023.¹¹ Žene zauzimaju samo 28,2 posto rukovodećih položaja na tržištu rada,¹² a ispitivanja provedena u 185 središnjih banaka pokazala su da samo 16 posto njih vode žene.¹³ Godine 2019. je samo dva posto rizičnog kapitala bilo usmjereno na pokretanje novih poduzeća koja su osnovale žene.¹⁴ Rastuća važnost digitalnog gospodarstva i daljnji digitalni jaz između spolova mogli bi dodatno pogoršati ovo stanje i stvoriti nove oblike sustavne diskriminacije.

C. Klimatske promjene i smanjenje rizika od okolišnih katastrofa

8. Kao što je istaknuto u Općoj preporuci br. 37 (2018) o rodno uvjetovanim aspektima smanjenja rizika od katastrofa u kontekstu klimatskih promjena, rodna neravnopravnost i preklapajući oblici diskriminacije žena i djevojčica dodatno se pogoršavaju uslijed klimatskih promjena i katastrofa, što povećava njihovu izloženost posljedičnim rizicima i gubicima. Ključna uloga žena u smanjenju rizika od katastrofa istaknuta je i u Okviru iz Sendaija za smanjenje rizika od katastrofa 2015. – 2030. Istraživanja pokazuju da su države s većim brojem zastupnica u parlamentu sklonije donošenju politika o klimatskim promjenama i očuvanju zemljišta te ratifikaciji okolišnih sporazuma.¹⁵ Slično tome, veća zastupljenost žena u upravnim odborima trgovačkih društava povezuje se s poboljšanjima energetske učinkovitosti i smanjenim ekološkim otiskom.¹⁶ U poljoprivrednim područjima tradicionalna i autohtona znanja žena ključna su za prilagodljive prakse u poljoprivredi, upravljanju klimatskim promjenama i upravljanju resursima.¹⁷ Međutim, žene, osobito djevojke koje predvode klimatski i okolišni aktivizam,¹⁸ uvelike su isključene iz donošenja odluka. Do 2020. žene su imale samo 15 posto ministarskih portfelja u sektoru okoliša.¹⁹ Zastupljenost žena u stranačkim izaslanstvima na dvadeset osmoj sjednici Konferencije stranaka Okvirne konvencije Ujedinjenih naroda o promjeni klime iznosila je 34 posto, a taj se udio nije mijenjao tijekom posljednjih 10 godina.²⁰

¹⁰ Međunarodni trgovinski centar (ITC), „ITC-UN-Women: Global Campaign on Gender-Responsive Public Procurement”, dostupno na www.intracen.org/news-and-events/campaigns/women-in-public-procurement.

¹¹ Svjetska organizacija za intelektualno vlasništvo, „Intellectual property, gender, and diversity”, dostupno na www.wipo.int/web/gender.

¹² Taylor Hanna i dr., „Forecasting women in leadership positions: technical brief”, (UN-Women), dostupno na www.unwomen.org/sites/default/files/2023-11/forecasting-women-in-leadership-positions.pdf.

¹³ Official Monetary and Financial Institutions Forum, *Gender Balance Index 2024*.

¹⁴ Organizacija Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu (UNESCO), *UNESCO Science Report: The Race against Time for Smarter Development* (Pariz, 2021.).

¹⁵ International Union for Conservation of Nature, „New data reveals slow progress in achieving gender equality in environmental decision making”, 1. ožujka 2021.

¹⁶ Silvia Lesi, „Gender and climate action”, Europska investicijska banka, 28. srpnja 2023.

¹⁷ Opća preporuka br. 37 (2018) o rodnom aspektima smanjenja rizika od katastrofa u kontekstu klimatskih promjena.

¹⁸ V. i A/HRC/50/25.

¹⁹ International Union for Conservation of Nature, „New data reveals slow progress in achieving gender equality in environmental decision making”

²⁰ WEDO, „Release: new data shows 34% women’s participation on party delegations at COP28, the same percentage as 10 years ago”, 24. siječnja 2024. Dostupno na <https://wedo.org/release-new-data-shows-34-womens-participation-on-party-delegations-at-cop28-the-same-percentage-as-10-years-ago/>.

D. Tehnološki razvoj, uključujući ekspanziju umjetne inteligencije

9. Brzorastuća tehnološka tranzicija, potaknuta ekspanzijom rastućom važnošću umjetne inteligencije kao ključnog pokretača digitalne transformacije, mijenja globalnu zajednicu. Ova peta industrijska revolucija ima golem potencijal koristiti čovječanstvu ako se razvija pristupom utemeljenim na ljudskim pravima, uključujući prava žena, te pristupačnošću za osobe s invaliditetom. Za postizanje tog cilja su nužne različite perspektive i kolektivna svijest. Međutim, zbog rodni razlika u pristupu tehnologijama, uključujući digitalnu pismenost, te u obrazovanju, karijerama i vodećim položajima u području znanosti, tehnologije, inženjerstva i matematike (STEM), žene su ozbiljno podzastupljene u razvoju tih tehnoloških dostignuća. Primjerice, žene čine samo 29,2 posto svih radnica u području STEM-a i otprilike 30 posto radne snage u području umjetne inteligencije.²¹

One čine samo 18 posto diplomanata doktorskih programa iz umjetne inteligencije²² i 13,83 posto autora radova o umjetnoj inteligenciji.²³ Samo 12,4 posto žena obnaša dužnosti na izvršnoj razini u području STEM-a.²⁴ Sustavi umjetne inteligencije također pokazuju kako su skloni odražavati i povećavati rodnu pristranost,²⁵ što se očituje u diskriminirajućim rezultatima i donosi rizik od nazadovanja u postignutoj ravnopravnosti spolova te stvaranja novih oblika strukturne diskriminacije.

E. Transformacija i održivost multilateralnog sustava i upravljanja

10. Opisani radikalni izazovi moraju se rješavati na lokalnoj, nacionalnoj, regionalnoj i međunarodnoj razini. Pravila i platforme multilateralizma, čija se uloga posljednjih desetljeća znatno proširila, često održavaju diskriminaciju, uključujući podzastupljenost žena, te često nedostatan odgovaraju na složenost izazova današnjice. Da bi multilateralni sustav bio učinkovit, održiv, otporan, legitiman i odgovoran, taj sustav mora se temeljiti na paritetu te biti čvrsto usmjeren na uključivanje mladih i međugeneracijsko vodstvo.

III. Sedam stupova jednake i uključive zastupljenosti žena u sustavima donošenja odluka

11. Patrijarhalne strukture sprječavaju jednaku i uključivu zastupljenost žena u sustavima donošenja odluka. Patrijarhat je sustav moći duboko ukorijenjen u političkim, društvenim, gospodarskim i kulturnim strukturama. Stvara hijerarhiju, povijesno dodjeljujući ženama i muškarcima različite uloge, vrijednosti i osobine. Posljedica toga jest podjela rada, u kojoj su žene u prvom redu odgovorne za privatno područje doma i obitelji, dok su muškarci glavni akteri u javnom području politike i gospodarstva, na temelju različite težine koja se pripisuje djelovanju u ta dva područja. Patrijarhat prožima sva društva.

²¹ Svjetski gospodarski forum, *Global Gender Gap Report 2023* (Ženeva, 2023.).

²² Daniel Zhang i dr., *Artificial Intelligence Index Report 2021* (Stanford, Sveučilište u Stanfordu, 2021.).

²³ Gabriela Ramos, „Why we must act now to close the gender gap in AI”, Svjetski gospodarski forum, 22. kolovoza 2022.

²⁴ Svjetski gospodarski forum, *Global Gender Gap Report 2023*.

²⁵ UN-Women, „Artificial intelligence and gender equality”, 22. svibnja 2024., dostupno na www.unwomen.org/en/news-stories/explainer/2024/05/artificial-intelligence-and-gender-equality.

U najtežem obliku poprima oblik institucionaliziranog režima sustavnog ugnjetavanja žena i dominacije nad ženama, uspostavljenog s namjerom očuvanja režima koji se sve češće naziva „rodni aparthejd”.²⁶ Stoga je ključno kodificirati kazneno djelo „rodnog aparthejda” kako bi se osigurala puna odgovornost za rodno uvjetovana kaznena djela.

12. Transformativni pristup koji se bavi patrijarhatom predstavljen u ovoj Općoj preporuci u skladu je s odredbama članka 5. točkom (a) Konvencije,²⁷ kojima se države članice obvezuju na uklanjanje predrasuda i praksi utemeljenih na ideji o inferiornosti ili superiornosti bilo kojeg spola ili na stereotipnim ulogama muškarca odnosno žene.

13. U tu svrhu Odbor određuje sedam stupova jednake i uključive zastupljenosti u sustavima donošenja odluka: (a) paritet u omjeru 50 : 50 između žena i muškaraca u sustavima donošenja odluka kao polazište i univerzalna norma; (b) učinkovito vodstvo mladih utemeljeno na paritetu; (c) intersekcionalnost i uključivanje žena u svoj njihovoj raznolikosti u sustave donošenja odluka; (d) sveobuhvatan pristup sustavima donošenja odluka u različitim sferama; (e) jednakost moći i utjecaja koje žene ostvaruju u sustavima donošenja odluka; (f) strukturna transformacija u svrhu jednake i uključive zastupljenosti žena u sustavima donošenja odluka; i (g) zastupljenost civilnog društva u sustavima donošenja odluka.

A. Paritet u omjeru 50 : 50 između žena i muškaraca u sustavima donošenja odluka kao polazište i univerzalna norma

14. Ciljevi od 30 posto zastupljenosti žena u donošenju odluka nespojivi su s temeljnim ciljem Konvencije – uklanjanjem diskriminacije žena – jer šalju poruku da je neravnopravnost žena i muškaraca prihvatljiva. Odlučivanje će imati stvarno i dinamično značenje te trajan učinak samo ako se temelji na paritetu u omjeru 50 : 50 i jednako vodi računa o interesima i žena i muškaraca. Jednaka i uključiva zastupljenost žena također je važan pokretač postizanja integriteta jer narušava prethodno uspostavljene mreže unutar kojih se prakticiraju tajni dogovori.²⁸

15. Kako je istaknuto u zaključnim opažanjima Odbora, sve veći broj država članica donio je ili razmatra donošenje zakona o paritetu za izbore i druge uloge donositeljica i donositelja odluka. Paritet znači potpunu i jednaku podjelu moći između žena i muškaraca u omjeru 50 : 50 kao trajnu i središnju značajku svih područja, uključujući politički, javni i gospodarski život. Zakonodavstvo koje jamči paritet stoga se ne donosi s namjerom da ga se ukine nakon što se isprave povijesne nejednakosti žena, nego ostaje pravno načelo te trajna i univerzalna značajka dobrog upravljanja. Upućivanja na paritet u ovoj Općoj preporuci uvijek se odnose na paritet u omjeru 50 : 50 između žena i muškaraca u svojoj njihovoj raznolikosti.

²⁶ U članku 7. stavku 1. točki (h) Rimskog statuta Međunarodnog kaznenog suda progon bilo koje prepoznatljive skupine ili zajednice na rodnoj osnovi prepoznat je kao djelo koje predstavlja zločin protiv čovječnosti. Sve je jači poziv – uključujući mehanizme za ljudska prava Vijeća za ljudska prava i organizacije civilnog društva – na kodifikaciju kaznenog djela rodnog aparthejda u međunarodnom pravu, uključujući i u definiciji aparthejda iz članka 2. stavka 2. točke (h) Prijedloga međunarodne konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina protiv čovječnosti.

²⁷ Ako nije drukčije naznačeno, članci se odnose na Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena.

²⁸ V. i Ured Ujedinjenih naroda za droge i kriminalitet, *The Time is Now: Addressing the Gender Dimensions of Corruption* (Beč, 2020.).

B. Učinkovito vodstvo mladih utemeljeno na paritetu

16. Mladi su se pokazali ključnim dionicima u doprinosu ljudskim pravima, održivom razvoju te miru i sigurnosti, a države su naglasile važnost njihove zastupljenosti u donošenju odluka.²⁹ Mladi su prepoznati kao ključni nositelji pozitivnih promjena, ostvarujući svoj potencijal i osiguravajući svijet po mjeri budućih generacija u okviru Programa održivog razvoja do 2030. i Pakta za budućnost. Međutim, rodna neravnopravnost djevojčica i dječaka te djevojaka i mladića ugrožava njihovu ulogu u izgradnji boljeg svijeta. Osim toga, postojeći pristupi uključivanju mladih često pristupaju mladima kao homogenoj skupini, čime se učvršćuju društvene norme i strukture koje održavaju neravnopravnost. Potreban je transformativni pristup aktivnom uključivanju mladih kako bi se postigao paritet u donošenju odluka za sadašnje i buduće generacije. Paritet je ključan kako bi se mladima omogućilo da izgrade miran, ravnopravan, uključiv i održiv svijet koji odgovara njihovim zahtjevima, omogućava ostvarivanje njihovih prava, osigurava zajedničko vodstvo mladih i međugeneracijsku solidarnost te im omogućava da predvide i prevladaju krize.

C. Intersekcionalnost i uključivanje žena u svoj njihovoj raznolikosti u sustave donošenja odluka

17. Prema Konvenciji, države stranke moraju pristupiti rješavanju diskriminacije žena koja se preklapa s drugim oblicima diskriminacije, uključujući i one novonastale. U svojoj Općoj preporuci br. 28 (2010) o temeljnim obvezama država stranaka prema članku 2. Konvencije Odbor pojašnjava da je intersekcionalnost temeljni koncept za razumijevanje opsega obveza država stranaka, a taj je koncept dodatno razjašnjen u Općoj preporuci br. 33 (2015) o pristupu žena pravosuđu i Općoj preporuci br. 35 (2017) o rodno utemeljenom nasilju nad ženama kojom se ažurira Opća preporuka br. 19. Odbor dosljedno objavljuje preporuke za rješavanje preklapajućih oblika diskriminacije kao i onih u nastanku, uključujući i u odnosu na uloge donositeljica i donositelja odluka, te je objavio i Opću preporuku br. 18 (1991) o ženama s invaliditetom, Opću preporuku br. 27 (2010) o starijim ženama i zaštiti njihovih ljudskih prava, Opću preporuku br. 34 (2016) o pravima žena u ruralnim područjima i Opću preporuku br. 39 (2022) o pravima žena i djevojčica starosjediteljica, te u svima redom poziva na jednako i uključivo donošenje odluka. Kako bi se osigurali doista uključivi sustavi donošenja odluka, žene u svojoj raznolikosti, uz posebnu pozornost na mlade kao jamce održivosti pariteta, moraju biti vodeće snage u zakonodavstvu, strategijama, politikama i programima usmjerenima na ostvarivanje tog prava.

D. Sveobuhvatan pristup sustavima donošenja odluka u različitim sferama

18. Odlučivanje obuhvaća različita međusobno povezane sfere. U svojoj Općoj preporuci br. 23 (1997) o ženama u političkom i javnom životu Odbor pojašnjava da obveze država stranaka iz članka 7. obuhvaćaju sva područja političkog i javnog života. U članku 8. dodatno se jamči pravo žena da zastupaju svoje vlade na međunarodnoj razini i sudjeluju u radu međunarodnih organizacija. Članci 7. i 8. te članci 5. i 9. – 16. čitani kao cjelina razjašnjavaju širok pristup zastupljenosti žena u svim sustavima donošenja odluka.

²⁹ Pakt za budućnost, Rezolucija Opće skupštine 79/1; Rezolucije Vijeća za ljudska prava 32/1, 35/14, 41/13 i 51/17; Rezolucija Vijeća sigurnosti 2250 (2015); Rezolucija Opće skupštine 76/137.

To je u skladu s člancima 1. i 3. koji ukazuju na isprepletenost prava žena u svim područjima života. Odbor također naglašava potrebu za ravnopravnom i uključivom zastupljenošću žena u svim novim područjima, uključujući umjetnu inteligenciju.

E. Jednakost moći i utjecaja žena u sustavima donošenja odluka

19. Konvencijom se propisuje da žene uživaju jednaka prava kao i muškarci. U svojoj Općoj preporuci br. 23 (1997) Odbor naglašava da je pristup koji se svodi tek na simboličnu zastupljenost neprihvatljiv – žene moraju ravnopravno sudjelovati u donošenju odluka na svim razinama. Međutim, patrijarhalne norme često ograničavaju mogućnosti žena da pristupe višim razinama donošenja odluka, gdje bi mogle pokretati i oblikovati programe djelovanja. Raspodjela uloga donositeljica i donositelja odluka također često odražava obrasce rodne segregacije: tako se dodjela ministarskih portfelja često temelji na pretpostavkama o stereotipno „muškim” i „ženskim” odgovornostima. Jednaka i uključiva zastupljenost u donošenju odluka znači da su sve uloge dostupne i ženama i muškarcima na svim razinama. To također znači ponovno vrednovanje te određivanje prioriteta, kao i osiguravanje pariteta po svim pitanjima.

F. Strukturna transformacija za jednaku i uključivu zastupljenost žena u sustavima donošenja odluka

20. Preambula te članak 5. i članak 11. stavak 2. točka (c) propisuju da je za postizanje potpune ravnopravnosti potrebno mijenjati stereotipne rodne uloge u društvu i obitelji, kao i reklasifikacija rada. U svojoj Općoj preporuci br. 23 (1997) Odbor obrazlaže kako kućanski poslovi i obveze skrbi, ekonomska ovisnost žena o muškarcima te dugo i nefleksibilno radno vrijeme predstavljaju prepreke jednakom i uključivom pristupu žena donošenju odluka. Promjena tih normi i stereotipa zahtijeva strukturnu transformaciju rodni uloga i odgovornosti u javnoj i privatnoj sferi, stvarajući uvjete u kojima žene i muškarci mogu jednako uskladiti profesionalne obveze i kompetencije s obiteljskim i drugim obvezama skrbi, uključujući i putem nove organizacije rada te preoblikovanja pojmova produktivnosti, monetizacije i ekonomije skrbi.

G. Zastupljenost civilnog društva u sustavima donošenja odluka

21. Zastupljenost žena u civilnom društvu ključna je za uključivanje rodne perspektive u donošenje odluka i za savjetovanje država u osmišljanju rodno osjetljivih zakona i politika. Konkretno, uloga organizacija za prava žena i braniteljica ljudskih prava žena mora se smatrati jednako važnom kao i uloga drugih organizacija civilnog društva, a paritet se mora postići i unutar organizacija civilnog društva. Kako bi se stvorili uključiviji oblici upravljanja, države bi trebale otvarati putove i uklanjati moguće prepreke, preokretati trend sve većeg sužavanja građanski prostora za građansko djelovanje, osiguravati zaštitu prava te osiguravati financijsku potporu i izgradnju kapaciteta za organizacije žena i djevojčica te braniteljice ljudskih prava žena kako bi mogle u značajnoj mjeri sudjelovati u svim područjima donošenja odluka – uključujući pitanja koja se u užem smislu percipiraju kao „ženska pitanja”, ali i nadilazeći okvire takvih pitanja. Potpora bi se trebala pružati i drugim organizacijama civilnog društva kako bi uspostavile sustav utemeljen na paritetu, prepoznale ga kao svoju ulogu i razvile kapacitete za djelovanje u smjeru pariteta.

IV. Normativni okvir za jednaku i uključivu zastupljenost žena u sustavima donošenja odluka

22. Prema međunarodnom ugovornom pravu o ljudskim pravima ženama je zajamčeno pravo na jednaku i uključivu zastupljenost u sustavima donošenja odluka. Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena potvrđuje jednako pravo žena na sudjelovanje u političkom i javnom životu, uključujući međunarodno donošenje odluka te donošenje odluka povezano s mirom i sigurnošću, kao i njihova jednaka prava na sudjelovanje u donošenju odluka u gospodarskom sektoru. Konvencija o političkim pravima žena jamči ženama jednaka prava da glasaju, kandidiraju se i obnašaju javne dužnosti bez diskriminacije.³⁰ Prema Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima žene i muškarci imaju jednaka građanska i politička prava, uključujući i ona povezana s donošenjem odluka u političkoj i javnoj sferi.³¹ Međunarodni pakt o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima također propisuje jednako pravo muškaraca i žena na uživanje svih ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava, uključujući i donošenje odluka u tim područjima.³² Regionalne konvencije, uključujući Američku konvenciju o ljudskim pravima, Međuameričku konvenciju o sprječavanju, kažnjavanju i iskorjenjivanju nasilja nad ženama, Afričku povelju o ljudskim pravima i pravima naroda i njezin Protokol o pravima žena u Africi, Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (Europsku konvenciju o ljudskim pravima), Povelju Europske unije o temeljnim pravima te Konvenciju Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji,³³ osiguravaju sličnu razinu zaštite. Polazeći od intersekcijskog pristupa, Konvencija o pravima osoba s invaliditetom priznaje da se žene s invaliditetom suočavaju s višestrukim oblicima diskriminacije te propisuje da države stranke moraju osigurati da sve osobe s invaliditetom mogu učinkovito i potpuno sudjelovati u vođenju javnih poslova.³⁴ Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije zabranjuje rasnu diskriminaciju u svim političkim, gospodarskim, socijalnim, kulturnim i svim drugim područjima javnog života.³⁵

23. Četiri svjetske konferencije Ujedinjenih naroda o ženama, održane u Ciudad de México (1975.), Kopenhagenu (1980.), Nairobiju (1985.) i Pekingu (1995.), oblikovale su uloge žena kao ravnopravnih sudionica u donošenju odluka. U Pekinškoj deklaraciji i Platformi za djelovanje sudjelovanje žena u obnašanju vlasti i donošenju odluka utvrđeno je kao jedan od strateških ciljeva. Vlade se pozivaju da uklone sve prepreke punopravnom i ravnopravnom sudjelovanju žena u gospodarskom, socijalnom, kulturnom i političkom donošenju odluka kako bi se moć i odgovornost dijelile između žena i muškaraca u domu, na radnome mjestu te u široj nacionalnoj i međunarodnoj zajednici.³⁶ U svojoj Rezoluciji 1325 (2000) i naknadnim rezolucijama Vijeće sigurnosti poziva države da osiguraju jednaku zastupljenost žena pri donošenju odluka u sprječavanju sukoba, upravljanju njima i njihovu rješavanju.

³⁰ Konvencija o političkim pravima žena, čl. 1. – 3.

³¹ Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, čl. 1. st. 1 i čl. 3.

³² Međunarodni pakt o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima, čl. 3.

³³ Europska konvencija o ljudskim pravima, čl. 14.; Američka konvencija o ljudskim pravima, čl. 1. i 23.; Međuamerička konvencija o sprječavanju, kažnjavanju i iskorjenjivanju nasilja nad ženama, čl. 4. i 5.; Afrička povelja o ljudskim pravima i pravima naroda, čl. 2. i 13.; Protokol uz Afričku povelju o ljudskim pravima i pravima naroda o pravima žena u Africi, čl. 9.; Povelja Europske unije o temeljnim pravima, čl. 21., 23., 39. i 40.; i Konvencija Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, preambula te čl. 1. i 6.

³⁴ Konvencija o pravima osoba s invaliditetom, čl. 6. i 29.

³⁵ Međunarodna konvencija o uklanjanju svih oblika rasne diskriminacije, čl. 5.

³⁶ Pekinška deklaracija i Platforma za djelovanje, t. 1., 190. i 192.

Ciljevi održivog razvoja 5.5 i 16.7 usmjereni su na potpuno sudjelovanje žena i njihovo vodstvo u političkom, gospodarskom i javnom donošenju odluka, a napredak prema tim ciljevima prati se pomoću reprezentativnih pokazatelja utemeljenih na rodu, dobi, invaliditetu i pripadnosti populacijskoj skupini.³⁷ U usuglašenim zaključcima donesenima na njezinu šezdeset petom zasjedanju, Komisija o statusu žena pozvala je na poduzimanje mjera za ostvarenje cilja rodne ravnoteže u omjeru 50 : 50 na svim razinama izabranih položaja.³⁸ Prema mjeri 8. Pakta za budućnost države su se obvezale osigurati puno i učinkovito sudjelovanje žena te jednake mogućnosti za vodstvo na svim razinama donošenja odluka u političkom, gospodarskom i javnom životu.³⁹ U mjeri 19. priznaje se da je puno, ravnopravno, sigurno i sadržajno sudjelovanje žena u donošenju odluka na svim razinama pitanja mira i sigurnosti ključno za postizanje održivog mira.⁴⁰ U Deklaraciji iz Kigalija, donesenoj na 145. zasjedanju Interparlamentarne unije, parlamenti su se obvezali na postizanje pariteta u političkom donošenju odluka.

V. Obveze država stranaka u odnosu na jednaku i uključivu zastupljenost žena u sustavima donošenja odluka

A. Opće obveze za postizanje jednake i uključive zastupljenosti žena u sustavima donošenja odluka

1. Osiguravanje nediskriminacije i stvarne ravnopravnosti

24. Načela nediskriminacije i stvarne ravnopravnosti potvrđena su u člancima 1. do 4. Nediskriminacija je definirana u članku 1., dok su obveze donošenja zakonodavnih i drugih mjera za postizanje nediskriminacije i stvarne ravnopravnosti u svim područjima sadržane u člancima 2. i 3. Člankom 4. utvrđeno je da se privremene posebne mjere za ubrzanje postizanja stvarne ravnopravnosti ne smatraju oblikom diskriminacije. U svojoj Općoj preporuci br. 25 (2004) o privremenim posebnim mjerama Odbor objašnjava da su na temelju obveze nediskriminacije države stranke dužne osigurati da u njihovu zakonodavstvu ne postoji izravna ni neizravna diskriminacija te da su žene zaštićene od diskriminacije i u javnoj i u privatnoj sferi. U svojoj Općoj preporuci br. 28 (2010) Odbor pojašnjava da je potrebno procijeniti pravni (*de iure*) i stvarni (*de facto*) položaj žena te provoditi politike za postizanje stvarne ravnopravnosti, utemeljene na ustavnim i zakonodavnim jamstvima i poduprte akcijskim planovima.

25. Radi postizanja stvarne ravnopravnosti, u svojoj Općoj preporuci br. 5 (1988) o privremenim posebnim mjerama Odbor potiče države stranke da primjenjuju privremene posebne mjere, kao što su pozitivne mjere, povlašteni tretman ili sustavi kvota. Daljnji primjeri privremenih posebnih mjera navedeni su u Općoj preporuci br. 25. Iako se privremene posebne mjere ponekad pogrešno shvaćaju kao da su u suprotnosti s ustavnom jednakošću ili sustavima utemeljenima na zaslugama, u Općoj preporuci br. 25 (2004) Odbor pojašnjava da je različito postupanje prema ženama i muškarcima ponekad neophodno kako bi se pristupilo rješavanju društveno i kulturno oblikovane neravnopravnosti koja onemogućava istinski sustav utemeljen na zaslugama. Odbor naglašava potrebu za uspostavom snažnog pravnog okvira, uključujući ciljne trajne i privremene posebne mjere, kako bi se spriječila i otklonila diskriminacija te osigurala stvarna ravnopravnost radi postizanja pariteta u omjeru 50 : 50 u sustavima donošenja odluka unutar jasno određenoga vremenskog okvira.

³⁷ V. https://sdgs.un.org/goals/goal16#targets_and_indicators.

³⁸ E/2021/27, pogl. I.A.

³⁹ Rezolucija Opće skupštine 79/1, t. 27 (b).

⁴⁰ Ibid., t. 40.

26. Takav pravni okvir trenutačno je nedostatan ili mu nedostaje provedba ili institucionalizacija.

27. **Odbor preporučuje državama strankama da:**

(a) **osiguraju potpunu provedbu Konvencije, uključujući ukidanje svih diskriminirajućih zakonskih odredbi i osiguravanje jednakosti pred zakonom, uključujući i u ustavu, povlačenje svih rezervi u odnosu na Konvenciju, donošenje zakona i drugih mjera za postizanje stvarne ravnopravnosti u svim područjima, uključujući i sva novonastala područja i tehnologije, te usklađivanje običajnog prava s Konvencijom;**

(b) **izmijene ustav i zakonodavne okvire kako bi se institucionalizirao paritet između žena i muškaraca u omjeru 50 : 50 u svim sferama odlučivanja;**

(c) **donesu strategiju pariteta na lokalnoj, nacionalnoj, regionalnoj i međunarodnoj razini te odgovarajuće nacionalne akcijske planove o paritetu u svim sferama i na svim razinama odlučivanja, s konkretnim ciljem postizanja pariteta do 2030., na temelju analize i ažuriranja međusektorskih, sveobuhvatnih, raščlanjenih i najnovijih podataka, praćenja napretka i nazadovanja, te da redovito objavljuju te podatke i uvrštavaju ih u redovita izvješća Odboru;**

(d) **promiču potporu i razumijevanje nediskriminirajuće naravi privremenih i trajnih mjera za paritet putem mjera obrazovanja i podizanja svijesti o stvarnoj ravnopravnosti;**

(e) **osiguraju paritet, transparentnost i integritet u postupcima imenovanja i odabira na položaje odlučivanja na lokalnoj, nacionalnoj, regionalnoj i međunarodnoj razini;**

(f) **provedu zahtjeve za paritet uspostavom ili jačanjem nadzornih tijela i propisivanjem sankcija za nepoštivanje.**

2. **Intersekcionalnost i raznolikost među ženama**

28. U Konvenciji se uviđa da se žene mogu suočavati s višestrukim i međusobno preklapajućim oblicima diskriminacije, pri čemu se spominju žene koje žive u siromaštvu (preambula), žene određenog bračnog statusa (članci 9., 11. i 16.), trudnice (članci 11. i 12.) te žene u ruralnim područjima (članak 14.). Navođenjem posebnih skupina žena jasno se ističe da države stranke, kako bi uklonile sve oblike diskriminacije žena, moraju isto tako pristupiti i rješavanju svih mogućih preklapajućih čimbenika diskriminacije. U raznim općim preporukama i zaključnim opažanjima Odbor razmatra kako se diskriminacija žena isprepliće s drugim oblicima diskriminacije, uključujući onima utemeljenima na rasi, etničkoj pripadnosti, starosjedilačkom statusu, vjeroispovijesti, uvjerenju, zdravlju, statusu, invaliditetu, dobi, klasi, kasti, spolnoj orijentaciji, rodnom identitetu, političkom mišljenju, nacionalnom podrijetlu, bračnom i/ili majčinskom statusu, socioekonomskom statusu te statusu izbjeglica, tražiteljica azila, raseljenih osoba ili migrantica. Taj popis nije konačan i može se razlikovati od države do države, kao i tijekom vremena, te obuhvaćati i novonastale oblike diskriminacije, kao što je diskriminacije klimatskih izbjeglica. Odbor također izričito i dosljedno naglašava prava žena u svojoj njihovoj raznolikosti na sudjelovanje u donošenju odluka na svim razinama.

29. Odbor napominje da će se žene izložene preklapajućim oblicima diskriminacije suočavati s dodatnim preprekama u pristupu ulogama donositeljica odluka. Odbor utvrđuje nedostatak statističkih podataka o ženama u donošenju odluka raščlanjenih prema drugim osnovama diskriminacije. Odbor naglašava da sve aspekte ove Opće preporuke treba tumačiti u okviru intersekcijuskog pristupa.

30. Odbor preporučuje državama strankama da:

(a) donesu zakonodavne i druge mjere, uključujući mjere podizanja svijesti i obrazovne mjere, radi sprječavanja i iskorjenjivanja preklapajućih oblika diskriminacije te osiguravanja stvarne ravnopravnosti;

(b) razvijaju i ugrađuju interseksijsku rodnu perspektivu u svim područjima i na svim razinama odlučivanja, na temelju prikupljanja i analize interseksijskih podataka o ženama;

(c) izrade strategije zapošljavanja kako bi se ženama u svoj njihovoj raznolikosti osigurao ravnopravan pristup javnim položajima u svim područjima odlučivanja te usmjere dionike u privatnom sektoru da jednako tako usvoje takve strategije zapošljavanja, primjerice putem zakonodavstva, podizanja svijesti o međusobno poticajnom odnosu između raznolikosti i integriteta, te o važnosti i uspješnosti raznolikih timova, kao i putem financijskih i drugih poticaja;

(d) kroz prizmu interseksionalnosti promiču žene liderice kao uzore.

3. Uklanjanje rodni stereotipa

31. Prema članku 5. države stranke su dužne ukloniti sve oblike rodni stereotipa u svim sferama.⁴¹ Odbor uočava široku rasprostranjenost rodni stereotipa u svim društvenim sferama, uključujući njihovo održavanje i produbljivanje kroz medijske prikaze žena koji učvršćuju dominantan položaj muškaraca. Brzorastući sektor umjetne inteligencije – uključujući generativnu umjetnu inteligenciju, sustave računalnog vida, govorne i audio sustave umjetne inteligencije, robotiku i upravljačke sustave, specijalizirane sustave umjetne inteligencije i hibridne sustave umjetne inteligencije – uči iz često rodno pristranih skupova podataka za treniranje, prenoseći rodnu diskriminaciju iz analognog u digitalni svijet, te je potrebno hitno pristupiti rješavanju tog pitanja iz perspektive ljudskih prava, uključujući prava žena. Nadalje, rodne stereotipe mogu oblikovati neka pogrešna tumačenja religije i kulture. Odbor naglašava da rodni stereotipi predstavljaju ključnu prepreku ravnopravnom pristupu žena procesima donošenja odluka.

32. Odbor preporučuje državama strankama da:

(a) provode kampanje podizanja svijesti – i surađuju s relevantnim dionicima – uključujući nositelje dužnosti, političke stranke, javni sektor, medijske kuće, nastavnike, voditelje zajednica, vjerske i duhovne vođe, članove izbornih tijela, predstavnike privatnog sektora, sindikate, pravosuđe i tijela za provedbu zakona, kako bi se usvojio pozitivan diskurs o paritetu te unaprijedilo razumijevanje da je puno sudjelovanje žena u svim područjima odlučivanja, na ravnopravnoj osnovi s muškarcima, ključno kako bi žene ostvarivale svoja ljudska prava i korisno za čitavu zajednicu;

(b) provode odgovarajuće kampanje podizanja svijesti kao u podstavku (a), namijenjene široj javnosti svih dobnih skupina, s ciljem da žene, djevojčice, muškarci i dječaci postanu transformativni pokretači promjena za rodnu ravnopravnost;

(c) uključuju vjerske i duhovne vođe u proces rješavanja područja mogućih napetosti između nekih tumačenja vjerskih tradicija i ljudskih prava, primjerice putem okvira „Vjera za ljudska prava” Ureda Visokog povjerenika Ujedinjenih naroda za ljudska prava;

⁴¹ U svojoj predstojećoj općoj preporuci br. 41 Odbor će se posebno baviti rodni stereotipima u različitim sektorima, uključujući one povezane s medijima, digitalizacijom i umjetnom inteligencijom.

(d) odmah poduzmu zakonodavne i regulatorne mjere te usvoje međunarodne i nacionalne okvire za izgradnju digitalne budućnosti utemeljene na rodnoj ravnopravnosti i održivosti u čijoj bi srži bili paritet i radikalna uključivost. To uključuje paritet u razvoju nepristrane, rodno osjetljive i pristupačne umjetne inteligencije te ispravljanje pristrane umjetne inteligencije kroz primjenu interdisciplinarnih stručnih znanja o ljudskim pravima, uključujući prava žena, uz odgovarajuće kontinuirane procjene učinka od samog početka te u svakoj fazi razvoja i širenja kako bi se spriječila pristranost, uključujući pristranost u podacima za treniranje, algoritamsku pristranost i kognitivnu pristranost. Također bi trebalo uključivati uspostavu neovisnih regulatornih mehanizama utemeljenih na ljudskim pravima, uključujući prava žena, za nadzor provedbe postupaka uklanjanja pristranosti;

(e) donose zakone i surađuju s medijima radi osude, praćenja i osiguravanja odgovornosti za seksizam i mizoginiju – bilo u javnom diskursu, bilo u dominantnim medijima ili na društvenim mrežama – kako bi se postigao paritet u uredničkim kolegijima i regulatornim tijelima za medije te unaprijedili kapaciteti medijskih stručnjaka i digitalnih platformi za sprječavanje održavanja stereotipa o ženama u donošenju odluka i osigurala jednaka vidljivost i valorizacija žena te njihov objektivan prikaz;

(f) uklanjaju stereotipe i uspostave paritet u sportu i umjetničkom izražavanju u pogledu odlučivanja, financiranja i plaća, kao i osiguraju da žene mogu djelovati u sigurnom i poticajnom okruženju;

(g) uspostave ili prošire mentorske programe, uključujući programe međugeneracijskog mentorstva, o političkom djelovanju, vodstvu i pregovaranju za žene i djevojčice u svoj njihovoj raznolikosti koje žele preuzeti ili već obnašaju položaje odlučivanja.

4. Zastupljenost žena u svoj njihovoj raznolikosti na ravnopravnoj osnovi s muškarcima

33. Pravo žena da ravnopravno s muškarcima sudjeluju u političkom, društvenom, gospodarskom i kulturnom životu svojih država priznaje se u preambuli te u člancima 7. i 8. Konvencije. U svojoj Općoj preporuci br. 23 (1997.) Odbor pojašnjava da ravnopravna raspodjela moći u donošenju odluka mora nadilaziti tek simboličnu zastupljenost, pri čemu su žene, doduše, uključene, ali ograničene na manje utjecajne uloge ili do svojih položaja dolaze zahvaljujući vezama s muškim rođacima. Također utvrđuje da su države stranke dužne imenovati žene na visoke položaje donositeljica odluka. Odbor uočava da žene i dalje ostaju podzastupljene na vodećim položajima na svim razinama i da su, i kad jesu uključene, često ograničene na manje utjecajne uloge ili na vodeće uloge u područjima koja se stereotipno povezuju sa ženstvenošću i stereotipno smatraju manje važnima.

34. Odbor preporučuje državama strankama da:

(a) strukturalno revidiraju sustave imenovanja, napredovanja i upravljanja karijerom, uvodeći obvezu primjene pariteta te mehanizme rodne rotacije u vodećim ulogama;

(b) imenuju žene na visoke položaje u svim područjima odlučivanja, sprječavajući tek simboličnu zastupljenost kako bi se osiguralo da žene na tim položajima imaju punu i jednaku moć odlučivanja te da osiguraju jednake mogućnosti za mlade osobe;

(c) uspostave kolektivne mehanizme za utjecaj žena u svim tijelima koja donose odluke, primjerice institucionalnim priznavanjem skupina, sekcija i odbora za ravnopravnost spolova te osiguravanjem njihova odgovarajućeg financiranja i logističke potpore;

(d) uspostave zaštitne mjere za sprječavanje utjecaja rodnih stereotipa pri

dodjeli položaja u procesima donošenja odluka ženama i muškarcima;

(e) **usvoje sveobuhvatne mjere, uključujući zakonodavne reforme te financijske i druge poticaje privatnom sektoru za imenovanje žena na rukovodeće položaje, osobito u nestereotipnim ulogama.**

5. Obrazovanje usmjereno na osnaživanje i vodstvo

35. Jednak pristup svim razinama i aspektima obrazovanja zajamčen je člankom 10., a dodatno je razrađen u Općoj preporuci br. 36 (2017) o pravu djevojčica i žena na obrazovanje. To je ključan preduvjet za pristup sustavima odlučivanja na jednakoj osnovi s muškarcima i dječacima. Međutim, Odbor uočava da mnoge žene i djevojčice i dalje ne ostvaruju ravnopravan pristup obrazovanju ili sudjelovanje u obrazovanju, ni u zakonodavstvu ni u praksi. Kršenje tog prava dodatno se produbljuje kroz intersekcijsku diskriminaciju, kao što je vidljivo, primjerice, kod žena i djevojčica s invaliditetom. Čak i kad je zajamčen jednak pristup, u obrazovnom sustavu prevladavaju rodni stereotipi, što dolazi do izražaja u materijalima za nastavnike i učenike, nastavnoj praksi, osposobljavanju nastavnika i pristranim stavovima prema djevojčicama i ženama u školskom okruženju kao i izvan njega, usmjeravajući ih prema tradicionalnim područjima studija i rodno uvjetovanom ponašanju. To ne samo da drži žene podalje od pojedinih tematskih područja koje su ključne za oblikovanje budućnosti, kao što su nove tehnologije, uključujući umjetnu inteligenciju, nego ih i onemogućava u tome da sebe zamisle u ulozi donositeljica odluka. Ključna je zadaća obrazovnog sustava ugraditi u njega „obrazovanje za osnaživanje”, osiguravajući da djevojčice, dječaci, žene i muškarci dobiju alate potrebne za postizanje pariteta i ostvarivanje vodstva na jednak, odgovoran i etičan način.

36. Odbor preporučuje državama strankama da:

(a) **osiguraju paritet u donošenju odluka o obrazovnom sustavu u vezi sa sektorskim politikama, planovima, proračunima i procesima praćenja te prevladaju obrasce rodne segregacije unutar pojedinih područja i između različitih područja;**

(b) **ugrade prava žena, vodstvo žena i ravnopravnost spolova, kao i razumijevanje i posvećenu primjenu rodno transformativne pedagogije u osposobljavanje nastavnica i nastavnika na svim razinama, tako da ono uključuje i osposobljavanje na temu uklanjanja rodni stereotipa iz nastavnih sadržaja i nastavne prakse;**

(c) **uklone rodne stereotipe iz materijala za nastavnike i učenike te integriraju otklanjanje stereotipa i njihovu zamjenu nestereotipnim primjerima u nastavne materijale, s posebnim naglaskom na rano djetinjstvo;**

(d) **proaktivno promiču ravnopravnost spolova na svim razinama obrazovanja i u svim predmetima i područjima te da na svim razinama nastavnog plana i programa uključe obvezne kolegije o ravnopravnosti spolova, kao i sprječavanju i uklanjanju rodni stereotipa;**

(e) **ugrade poučavanje o pravima žena, etičkom vodstvu, integritetu i građanskim vještinama u nastavne planove i programe na svim razinama, osnažujući sve učenice i učenike;**

(f) **osiguraju potpunu neovisnost žena i djevojčica u donošenju odluka, uključujući putem podizanja svijesti i osposobljavanja;**

(g) **podizaju svijest o ženama koje predstavljaju uzore u donošenju odluka;**

(h) **promiču rodno transformativna, sigurna i uključiva okruženja za učenje, uključujući ugrađivanjem sadržaja o etičkoj, sigurnoj i odgovornoj uporabi digitalnih tehnologija, s naglašenom rodnom perspektivom, te o sprječavanju i obrani od nasilja na internetu, u nastavne planove i programe na svim razinama obrazovanja;**

(i) postignu paritet između sveučilišnih profesorica i profesora te uvedu studijski predmet „Žene, pravo i vodstvo”;

(j) pristupe rješavanju rodni i interseksijskih nejednakosti u svim obrazovnim područjima, uključujući putem privremenih posebnih mjera, tako da djevojčicama i ženama u svoj njihovoj raznolikosti osiguraju iste mogućnosti kakve imaju dječaci i muškarci za pristup kvalitetnom obrazovanju na svim razinama i korištenje prednostima koje pruža, osobito u visokom obrazovanju i studijskim područjima koja otvaraju mogućnosti za karijere na položajima odlučivanja;

(k) uklone prekid školovanja djevojčica rješavanjem njegovih temeljnih uzroka, uključujući siromaštvo, školarine, dječji rad, dječje brakove i ranu trudnoću, te osiguraju sigurno školsko okruženje i odgovarajuće sanitarne uvjete;

(l) osiguraju uključivo obrazovanje za žene i djevojčice s invaliditetom na svim razinama obrazovanja i u svim sektorima te suzbiju sve druge oblike diskriminacije u obrazovnom sustavu;

(m) prevladaju rodni digitalni jaz, uključujući pristup besplatnom/pristupačnom internetu, ugrađivanjem digitalne pismenosti na svim razinama obrazovanja, osmišljanjem mjera podizanja svijesti radi uklanjanja stavova koji sprječavaju pristup žena internetu i mobilnim uređajima, osiguravanjem subvencija kako bi se olakšao pristup žena i djevojčica mobilnim uređajima i tarifnim paketima te pružanjem mogućnosti cjeloživotnog učenja o digitalnoj pismenosti;

(n) osiguraju radikalno uključivanje djevojčica kako bi se postigao paritet u studijskim programima u područjima tradicionalno povezanim s muškarcima i dječacima i u kojima oni dominiraju, osobito u STEM-u, te uklanjaju slučajeve rodne pristranosti, profesionalne segregacije i uznemiravanja u takvim područjima, uključujući intenzivnim ulaganjima u inicijative podizanja svijesti i profesionalno usmjeravanje kako bi se osiguralo razumijevanje društva o tome da su ta područja jednako relevantna za žene i djevojčice; ugrađivanjem temeljnih znanja i mogućnosti specijalizacije u STEM-u pristupačnih i primjerenih dobi u nastavne planove i programe na svim razinama, uključujući u ranom odgoju i obrazovanju; pristupanjem pitanju pomanjkanja suradnje u obrazovanju u području STEM-a; donošenjem privremenih posebnih mjera za postizanje pariteta u studijima i karijerama u području STEM-a, uključujući financijske subvencije za pokrivanje dodatnih troškova obrazovanja u području STEM-a; te uklanjanjem prepreka mobilnosti i podupiranjem zapošljavanja mladih žena i dinamičnog kadrovske priljeva u tim područjima, uključujući putem suradnje s privatnim sektorom kao i putem tehničkog i strukovnog obrazovanja i osposobljavanja te poduzetništva u tim područjima.

6. Sloboda od rodno uvjetovanog nasilja nad ženama i uznemiravanja

37. Rodno utemeljeno nasilje nad ženama je oblik diskriminacije usmjeren protiv žene zato što je žena ili koji nesrazmjerno pogađa žene.⁴² Ono ozbiljno ograničava mogućnost žena da uživaju prava i slobode na ravnopravnoj osnovi s muškarcima. U svojoj Općoj preporuci br. 35 (2017) Odbor definira rodno utemeljeno nasilje nad ženama kao nasilje koje poprima mnogo oblika, uključujući djela ili propuste počinjene s namjerom da izazovu ili za koje je vjerojatno da će izazvati smrt ili fizičku, spolnu, psihološku ili gospodarsku štetu ili patnju ženā, prijetnje takvim djelima, uznemiravanje, prisilu ili samovoljno lišavanje slobode. Takvo se nasilje može javiti u svim područjima ljudske interakcije, kako u javnim, tako i u privatnim, koja uključuju obitelj, zajednicu, javne prostore, radno mjesto, slobodno vrijeme, politiku, sport, zdravstvene usluge i obrazovni kontekst. Može se javljati i na internetu ili u drugim digitalnim okruženjima te poprima i oblike strukturnog, emocionalnog i ekonomskog nasilja. Česta su meta i braniteljice ljudskih prava žena, političarke, aktivistkinje i novinarkе. Zabrana rodno uvjetovanog nasilja nad ženama evoluirala je u

⁴² Opća preporuka br. 19 (1992) o nasilju nad ženama.

načelo običajnog međunarodnog prava, kako je prikazano u Općoj preporuci br. 35 (2017).

38. Odbor uočava da zakonodavstvo koje se bavi rodno uvjetovanim nasiljem nad ženama često nedostaje u cijelosti ili djelomično, a ondje gdje postoji često se ne provodi u potpunosti. Rodno utemeljeno nasilje nad ženama u javnoj i privatnoj sferi sprječava žene da poduzmu početne korake prema zastupljenosti u donošenju odluka. Kad je usmjereno protiv žena na položajima odlučivanja, može ih istisnuti iz tih uloga i stvoriti odvrćući učinak koji obeshrabruje druge žene da teže takvim položajima. Često nedostaju zakoni koji bi se posebno bavili rodno uvjetovanim nasiljem nad ženama u političkom i javnom životu, uključujući nasilje nad braniteljicama ljudskih prava žena, političarkama, aktivistkinjama, novinarkama i glasačicama. Odbor ističe ulogu medija i platformi društvenih medija u počinjenju, održavanju i normalizaciji rodno uvjetovanog nasilja nad ženama te ulogu političkih stranaka u umanjivanju težine takvog nasilja, uključujući seksualno uznemiravanje i drugo mizogino ponašanje, u svojim redovima. Također prepoznaje da se rodno utemeljeno nasilje nad ženama, uključujući u donošenju odluka, često pogoršava za žene izložene međusobno preklapajućim oblicima diskriminacije.

39. Odbor naglašava da je rodno uvjetovano nasilje nad ženama, iako samo po sebi predstavlja diskriminaciju, rezultat neravnopravnog i diskriminirajućeg sustava utemeljenog na strukturnoj dominaciji i isključivanju žena. Ističući važnost donošenja i provedbe snažnog zakonodavstva za suzbijanje rodno uvjetovanog nasilja nad ženama, Odbor istodobno potiče države članice da usvoje sveobuhvatan pristup i provedu sva prava prema Konvenciji, uključujući institucionalizaciju pariteta, kao ključne zaštitne mjere protiv rodno uvjetovanog nasilja nad ženama.

40. Odbor preporučuje državama strankama da:

(a) **usvoje i provode sveobuhvatno zakonodavstvo, uključujući kazneno zakonodavstvo, te provode mjere podizanja svijesti i edukacije radi sprječavanja i uklanjanja svih oblika rodno uvjetovanog nasilja nad ženama i djevojčicama te osiguraju sve potrebne usluge i pristup pravosuđu za žrtve;**

(b) **sprječavaju, istražuju, progone i kažnjavaju sve oblike rodno uvjetovanog nasilja nad ženama, zastrašivanja i govora mržnje u sustavima odlučivanja i nad kandidatkinjama i nositeljicama dužnosti te suzbijaju kulturu šutnje i nekažnjivosti;**

(c) **vedu kodekse ponašanja, s intersekcijskom perspektivom, u parlament, vladu, regionalna i lokalna vijeća i političke stranke, javnu upravu i trgovačka društva u privatnom sektoru radi uklanjanja svih oblika rodno uvjetovanog nasilja nad ženama i govora mržnje, uz neovisne mehanizme za podnošenje pritužbi i povjerljivo savjetovanje, te osiguraju odgovarajuće osposobljavanje svih dužnosnika i zaposlenika;**

(d) **osiguraju učinkovitu pravnu zaštitu i usluge podrške ženama koje su žrtve rodno uvjetovanog nasilja u procesima donošenja odluka;**

(e) **pruže osposobljavanje o sigurnosti, zaštiti, kibernetičkoj sigurnosti i digitalnoj obrani za žene na položajima odlučivanja, uključujući podršku vršnjačkim skupinama djevojaka koje se suočavaju s rodno uvjetovanim nasiljem nad ženama uzrokovanim neravnotežom moći na radnom mjestu;**

(f) **osiguraju sigurnost na biračkim mjestima i tijekom izbora te spriječe i kazne nasilje povezano s izborima;**

(g) **osiguraju da društvene mreže imaju sustave prilagođene kontekstu regija i država u kojima se koriste koji omogućavaju trenutačno, učinkovito i djelotvorno reagiranje na sadržaj koji generiraju korisnici i umjetna inteligencija, a koji predstavlja internetsko rodno uvjetovano nasilje nad ženama i uznemiravanje, te osiguraju odgovornost donošenjem i provedbom zakona i međunarodnih propisa utemeljenih na ljudskim pravima, osobito pravima žena;**

(h) prikupljaju i objavljuju sustavne raščlanjene podatke o razmjerima, uzrocima i učincima rodno uvjetovanog nasilja nad ženama u sustavima donošenja odluka te o učinkovitosti mjera prevencije i reagiranja te da prema tome prilagode i unaprijede sustave i mjere;

(i) primjenjuju izrazitu interseksijsku perspektivu u svim poduzetim mjerama.

7. Zastupljenost organizacija za prava žena u donošenju odluka

41. U svojim općim preporukama br. 23 (1997), br. 30 (2013) o ženama u prevenciji sukoba, u situacijama u sukobima i nakon sukoba, br. 34 (2016), br. 37 (2018) i br. 39 (2022) Odbor poziva države stranke da osiguraju da se predstavnice i predstavnici civilnog društva konzultiraju i da mogu aktivno oblikovati izradu, provedbu i praćenje politika u svim područjima i na svim razinama. Trenutačno su mogućnosti za konzultacije s organizacijama civilnog društva koje se bave pravima žena i djevojčica ograničene i često nisu institucionalizirane, a konzultacije su često ograničene na pitanja koja se usko percipiraju kao „ženska pitanja”, umjesto na cjelokupni spektar lokalnih, nacionalnih, regionalnih i međunarodnih političkih pitanja.

42. Odbor preporučuje državama strankama da:

(a) osiguraju sigurne i neovisne prostore za organizacije za prava žena i djevojčica, uključujući organizacije koje vode mladi i organizacije usmjerene na mlade, te za braniteljice ljudskih prava žena, kako bi one mogle izravno i sadržajno doprinositi oblikovanju politika o svim lokalnim, nacionalnim, regionalnim i međunarodnim pitanjima;

(b) institucionaliziraju sigurne i neovisne redovite konzultacije s organizacijama civilnog društva koje se bave pravima žena i djevojčica te s braniteljicama ljudskih prava žena, uključujući u vezi s novim i/ili rastućim izazovima u području politike, sigurnosti, gospodarstva, tehnologije, zdravlja i okoliša;

(c) omogućiti pristup neovisnoj izgradnji kapaciteta radi proširivanja stručnosti organizacija civilnog društva za prava žena i djevojčica te braniteljica ljudskih prava žena za sudjelovanje u svim područjima donošenja odluka, uključujući i u onima koja se ne percipiraju usko kao „ženska pitanja”, te radi proširivanja stručnosti o pravima žena u svim drugim organizacijama civilnog društva;

(d) proaktivno osiguraju da organizacije civilnog društva za prava žena i braniteljice ljudskih prava žena koje zastupaju žene i djevojčice izložene interseksijskoj diskriminaciji mogu ravnopravno sudjelovati u takvim prostorima te osiguraju ravnopravno uvažavanje njihovih stajališta.

B. Posebne obveze za postizanje jednake i uključive zastupljenosti žena u sustavima odlučivanja

1. Paritet u političkom i javnom donošenju odluka

(a) Biračko pravo

43. Na temelju članka 7. točke (a) ženama je zajamčeno pravo glasa na svim izborima i referendumima. Međutim, unatoč zakonskim reformama, žene se i dalje suočavaju s preprekama u potpunom ostvarivanju toga prava. U svojoj Općoj preporuci br. 21 (1994) o ravnopravnosti u braku i obiteljskim odnosima Odbor napominje da zakoni o državljanstvu mogu lišiti žene prava glasa na temelju obiteljskog ili bračnog statusa, a u Općoj preporuci br. 23 (1997) Odbor ističe prepreke, uključujući ograničen pristup žena informacijama o kandidatima, izazove pri registraciji biračica povezane s obvezama skrbi i financijskim ograničenjima koja im smanjuju vrijeme za praćenje kampanja i izlazak na izbore, kao i stereotipe koji žene obeshrabruju u

glasanju ili dovode do pokušaja muškaraca da utječu na glasanje žena ili ga kontroliraju.

Žene se mogu suočiti i s dodatnim preprekama pri glasanju zbog neimanja potrebnih identifikacijskih dokumenata ili zbog kontrole nad tim dokumentima.

44. Odbor preporučuje državama strankama da:

(a) **ukinu diskriminirajuće zakone o glasanju i državljanstvu i osiguraju da žene mogu ostvarivati svoje pravo glasa pod jednakim uvjetima kao i muškarci;**

(b) **provedu kampanje građanskog obrazovanja, uključujući one usmjerene na mlade, radi promicanja registracije birača, poznavanja izbornog procesa, izlaznosti na izbore i suzbijanja stereotipa o ulozi žena u javnom životu;**

(c) **prikupljaju i objavljuju raščlanjene podatke o sudjelovanju žena u marginaliziranim situacijama u glasanju kako bi se razvile učinkovite mjere za povećanje njihove uključenosti**

(d) **olakšavaju registraciju biračica i njihov izlazak na izbore pružanjem pomoći u dobivanju identifikacijskih dokumenata te da osiguravaju sustavnu prijavu rođenja djevojčica;**

(e) **prepoznaju i uklone druge prepreke registraciji biračica i njihovu sudjelovanju na izborima, među ostalim osiguravanjem produženog vremena glasanja, razdoblja ranog glasanja, biračkih mjesta u blizini domova žena, besplatnog i dostupnog javnog prijevoza te, prema potrebi, mogućnosti glasanja poštom i na daljinu;**

(f) **izrade strategije za nepismene žene kako bi se osiguralo da se mogu registrirati i glasati;**

(g) **priznaju pravnu i poslovnu sposobnost žena s invaliditetom za glasanje i osiguraju pristupačna biračka mjesta i postupke glasanja s pomagalima za osobe s invaliditetom, uključujući Brailleovo pismo i znakovni jezik;**

(h) **angažiraju žene kao članice biračkih odbora i, prema potrebi, uspostave biračka mjesta samo za žene radi povećanja izlaznosti žena;**

(i) **osiguraju integritet i transparentnost izbornih postupaka i suzbijaju korupciju u izbornim procesima;**

(j) **uklanjaju moguću prisilu biračica zabranom obiteljskog glasanja i osiguravanjem prava žena na privatnost pri glasanju i tajnost glasanja, među ostalim osiguravajući da imaju potpunu kontrolu nad papirnatim i digitalnim identifikacijskim dokumentima;**

(k) **uvrste povijest ženskog biračkog prava i njihova prava da se kandidiraju na izborima u školske kurikulume i kampanje podizanja svijesti usmjerene na širu javnost i nositelje dužnosti.**

(b) Pravo kandidiranja na izborima

45. Pravo žena da se kandidiraju na izborima za bilo koje javno tijelo propisano je člankom 7. točkom (a). Odbor, međutim, primjećuje da je broj kandidatkinja i dalje strukturno ograničen te da su u tom području kandidatkinje i dalje izložene znatnoj diskriminaciji.

46. Odbor preporučuje državama strankama da:

(a) donesu ili osnaže zakone o paritetu, primjerice tako da na izbornim listama naizmjenično budu žene i muškarci, putem vertikalnih i horizontalnih paritetnih lista, te da odbiju liste koje nisu u skladu s tim pravilima;

(b) provode aktivnosti podizanja svijesti kako bi se odbacila opravdanja da nema dovoljno žena koje su dostupne ili kvalificirane za kandidaturu;

(c) osiguraju integritet izbora i suzbijaju sve oblike korupcije i zlouporabe ovlasti;

(d) osiguraju pravednu financijsku i drugu potporu kandidatkinjama, uključujući gornje granice izdataka i pristupačno oglašavanje, kako bi se osigurali jednaki uvjeti u političkim kampanjama;

(e) usklade dob za glasanje i dobnu granicu za kandidaturu kako bi potaknule sudjelovanje većeg broja žena i mladih žena;

(f) priznaju pravnu i poslovnu sposobnost žena s invaliditetom da se kandidiraju i osiguraju im razumne prilagodbe.

(c) Pravo sudjelovanja u oblikovanju i provedbi vladine politike

47. Pravo sudjelovanja u oblikovanju i provedbi vladine politike zajamčeno je ženama člankom 7. točkom (b). To uključuje odgovornosti parlamenta, lokalnih i regionalnih vijeća i drugih tijela koja odlučuju u zajednici. Na temelju članka 11. države stranke trebaju uskladiti sukobe između poslovnog i obiteljskog života, a u Općoj preporuci br. 25 (2004) Odbor preporučuje da se u zakonima, politikama i programima uzmu u obzir aspekti života žena koji se mogu razlikovati od aspekata života muškaraca. Unatoč napretku, ženama i dalje pripada samo 27 posto mjesta u nacionalnim parlamentima⁴³ te čine 35,5 posto izabranih članova u lokalnoj samoupravi.⁴⁴ Samo 24,1 posto predsjednika parlamenta⁴⁵ te 18,9 posto predsjednika parlamentarnih odbora za obranu, financije, vanjske poslove i ljudska prava čine žene.⁴⁶ Često ženama pripada manje od 15 posto dužnosti gradonačelnika i župana na lokalnoj i područnoj razini. Tek mali broj žena obnaša dužnost predsjednica i premijerki, a samo 23,3 posto ministara u vladama na svjetskoj razini su žene.⁴⁷

48. Odbor preporučuje državama strankama da:

(a) usvoje zakone o paritetu u svim izborima i imenovanjima;

(b) usvoje pravila kojima se osigurava paritet na rukovodećim položajima u parlamentima, lokalnim i regionalnim vijećima i drugim tijelima koja odlučuju u zajednici;

(c) uvažuje obiteljske obveze parlamentaraca, državnih dužnosnika, predstavnika lokalnih i regionalnih vijeća i zaposlenika tih dužnosnika, uključujući radno vrijeme prilagođeno ustanovama koje pružaju usluge skrbi za djecu, skrb za djecu u blizini radnog mjesta te mogućnosti glasanja putem opunomoćenika i na daljinu;

⁴³ Interparlamentarna unija, „Global and regional averages of women in national parliaments”, baza podataka Parline, dostupno na <https://data.ipu.org/women-averages> (pristupljeno 25. listopada 2024.).

⁴⁴ UN-Women, „Facts and figures: women’s leadership and political participation”, 2. listopada 2024., dostupno na www.unwomen.org/en/what-we-do/leadership-and-political-participation/facts-and-figures.

⁴⁵ Interparlamentarna unija, „Women speakers of national parliaments”, baza podataka Parline, dostupno na <https://data.ipu.org/women-speakers> (pristupljeno 25. listopada 2024.).

⁴⁶ Interparlamentarna unija, “Women in parliament in 2023”, dostupno na www.ipu.org/resources/publications/reports/2024-03/women-in-parliament-2023.

⁴⁷ UN-Women, „Facts and figures: women’s leadership and political participation”.

(d) naruče rodne revizije parlamenata, državnih ureda te lokalnih i regionalnih vijeća radi procjene rodne osjetljivosti i pariteta u raspodjeli odgovornosti te u skladu s time propišu i prilagode reforme kako bi se postigao paritet u svim područjima i na svim razinama odlučivanja;

(e) usvoje zakonodavstvo o plaćenom roditeljskom dopustu za parlamentarce, državne dužnosnike, predstavnike lokalnih i regionalnih vijeća i zaposlenike tih dužnosnika;

(f) osiguraju osposobljavanje o sprječavanju i rješavanju implicitne pristranosti i stereotipa za parlamentarne zastupnike, državne dužnosnike, predstavnike lokalnih i regionalnih vijeća i zaposlenike tih dužnosnika;

(g) uspostave mehanizme za ravnopravnost spolova unutar tijela koja odlučuju te osiguraju osposobljavanje o rodnoj analizi i integraciji za zakonodavce i zaposlenike kako bi se osiguralo oblikovanje rodno osjetljivog zakonodavstva, javnih politika i proračuna.

(d) Pravo obnašanja javne dužnosti i obavljanja svih javnih funkcija

49. Člankom 7. točkom (b) propisuje se pravo žena da obnašaju javne dužnosti i obavljaju sve vladine funkcije, još jedno područje u kojem su žene i dalje podzastupljene na rukovodećim položajima.

50. Odbor preporučuje državama strankama da:

(a) donesu zakone i druge mjere kojima se osigurava paritet na položajima odlučivanja na svim razinama javne uprave i pravosuđa, uključujući lokalne, običajne i neformalne pravosudne sustave, te uvrste sposobnost uklanjanja rodni stereotipa i provedbe rodne analize i integracije u osposobljavanja i ispite za takva imenovanja;

(b) naruče rodne revizije radi procjene rodne osjetljivosti i propišu reforme za ravnopravnost spolova, uključujući radno vrijeme prilagođeno skrbi i fleksibilne oblike rada, u javnoj upravi i pravosuđu na svim razinama;

(c) sustavno uvrste ljudska prava žena, ravnopravnost spolova i sposobnost tumačenja prava iz rodne perspektive u početno osposobljavanje i redovito unaprjeđivanje kapaciteta za suce, tužitelje, profesore prava i studente, policiju i druge službe za provedbu zakona te državne službenike kako bi se uklonila rodna pristranost i stereotipi te osigurala rodna osjetljivost u sudskom i upravnom donošenju odluka.

(e) Pravo sudjelovanja u nevladinim te javnim i političkim organizacijama

51. Na temelju članka 7. točke (c) žene imaju pravo sudjelovati u nevladinim organizacijama i udrugama koje se bave javnim i političkim životom. Daljnje smjernice u tom pogledu donose opće preporuke br. 23 (1997), br. 33 (2015) i br. 39 (2022). Trenutačno nedostaju odredbe kojima bi se političke stranke, sindikati i strukovne udruge obvezali osiguravati paritet u svojim tijelima koja odlučuju, ili je njihova provedba ograničena. Predstavnice organizacija civilnog društva i braniteljice ljudskih prava žena također su često izložene pravnim ograničenjima te prijetnjama, napadima i odmazdi.

52. Odbor preporučuje državama strankama da:

(a) stvore institucionalizirano i poticajno okruženje te regulatorni okvir za slobodno i neovisno osnivanje i djelovanje organizacija civilnog društva, uključujući organizacije za prava žena;

(b) osiguraju osobnu sigurnost predstavnica organizacija civilnog društva i braniteljica ljudskih prava žena, kao i jamstva te njihovu pravnu zaštitu kako bi mogle obavljati svoj posao bez rodno uvjetovanog nasilja nad ženama, zastrašivanja i odmazde te osiguraju njihov pristup pravosuđu;

(c) potaknu donošenje pravila o paritetu za nevladine te javne i političke organizacije, uključujući lobističke organizacije i istraživačke centre;

(d) propisuju i provode paritet u tijelima ovlaštenima za donošenje odluka u političkim strankama i sindikatima, uz kazne za nepoštovanje i poticaje za poštovanje;

(e) podrže stvaranje i jačanje ženskih sekcija u političkim strankama i sindikatima, uključujući putem namjenski dodijeljenih sredstava;

(f) stvore prostore za sudjelovanje i doprinos djevojaka, s posebnim naglaskom na skupine u marginaliziranim situacijama.

2. Paritet u međunarodnom donošenju odluka

53. Odbor ističe da, kako se sve više ključnih odluka donosi na globalnoj razini, međunarodno donošenje odluka predstavlja područje u kojem je potrebno uvesti i uspostaviti paritet.

(a) Pravo predstavljanja vlada na međunarodnoj razini

54. Na temelju članka 8., države stranke trebaju osigurati ženama jednake mogućnosti da predstavljaju svoje vlade na međunarodnoj razini. Žene su 2023. činile 20,54 posto veleposlanika.⁴⁸ U Ujedinjenim narodima 2023. godine 39 posto čelnika i zamjenika čelnika misija bile su žene.⁴⁹ Žene i dalje ostaju podzastupljene u diplomatskim i vanjskim službama većine država stranaka, osobito na najvišim položajima, a često se imenuju veleposlanicama u veleposlanstvima koja se smatraju manje važnima za vanjske odnose njihove zemlje.

55. Odbor sa zahvalnošću primjećuje da su neke države stranke donijele feminističku vanjsku politiku, kojom se nastoje unaprijediti rodna ravnopravnost i prava žena kroz vanjsku politiku i multilateralno djelovanje.

56. Odbor preporučuje državama strankama da:

(a) ostvare i održavaju paritet u diplomatskim, veleposlaničkim i konzularnim imenovanjima te u sastavu svih međunarodnih izaslanstava;

(b) uvrste sposobnost uklanjanja rodne pristranosti i stereotipa te provedbe rodne analize i integracije u osposobljavanja i ispite za diplomatska i veleposlanička imenovanja;

(c) osiguraju jednake obiteljske i bračne pogodnosti, uključujući roditeljski dopust za žene i muškarce u vanjskim poslovima;

(d) provode feminističku vanjsku politiku, stavljajući ravnopravnost spolova te osnaživanje žena i djevojčica u središte vladine politike u inozemstvu, uključujući rad na postizanju pariteta u sprječavanju sukoba i nasilnog ekstremizma, osiguravanju jednakih ekonomskih prava i osnaživanja žena, zaštiti usluga iz područja spolnog i reproduktivnog zdravlja i prava te uspostavi novih nacionalnih i međunarodnih partnerstava o paritetu, uključujući u području razvojnih politika, duga i ekonomskih sankcija.

⁴⁸ Anwar Gargash Diplomatic Academy, Women in Diplomacy Dashboard, dostupno na <https://womenindiplomacy.ae>.

⁴⁹ UN-Women, „Facts and figures: women, peace, and security”.

(b) Paritet u radu međunarodnih organizacija i pregovorima

57. Člankom 8. propisuju se jednake mogućnosti za žene da sudjeluju u radu međunarodnih organizacija, što uključuje univerzalne i regionalne organizacije. U Općoj preporuci br. 23 (1997.) Odbor nedovoljnu zastupljenost žena pripisuje nedostatku objektivnih kriterija i postupaka za imenovanje i unapređivanje na relevantne položaje. Trenutačno nedostaju konkretni mehanizmi za postizanje pariteta na međunarodnoj razini.

58. **Odbor preporučuje državama strankama da:**

(a) **institucionaliziraju zakone o paritetu i transparentne postupke na nacionalnoj razini za nominiranje i odabir na položaje u međunarodnim organizacijama, unutar i izvan sustava Ujedinjenih naroda, uključujući regionalne organizacije, na sjednicama Konferencije stranaka Okvirne konvencije Ujedinjenih naroda o promjeni klime, u međunarodnim i regionalnim mehanizmima, u međunarodnoj arbitraži i financijskim institucijama, uključujući multilateralne razvojne banke, sudove, kvazisudska tijela, te u svim izaslanstvima koja sudjeluju na multilateralnim sastancima, uključujući pravodobno objavljivanje informacija o slobodnim radnim mjestima, sveobuhvatne opise poslova, uvrštavanje rodnog pariteta kao kriterija i postupke odabira utemeljene na stručnosti;**

(b) **prikupljaju, prate i objavljuju raščlanjene podatke o zastupljenosti žena i razinama radnog staža u međunarodnim organizacijama.**

3. Paritet u donošenju odluka o miru i sigurnosti

59. U preambuli se potvrđuje da cilj mira zahtijeva najveće moguće sudjelovanje žena u svim područjima ravnopravno s muškarcima. Nadovezujući se na Konvenciju, Opću preporuku br. 30 (2013) te Rezoluciju Vijeća sigurnosti [1325 \(2000\)](#) i kasnije rezolucije, Odbor naglašava ključnu važnost pariteta u svim sektorima kao preduvjeta za mir i sigurnost. Žene, međutim, i dalje ostaju znatno podzastupljene u svim sustavima odlučivanja koji se odnose na mir i sigurnost.

60. Odbor primjećuje da su sve složenija i promjenjivija priroda sukoba, novi sigurnosni rizici koje uzrokuju nove tehnologije, uključujući kibernetičke napade i smrtonosne autonomne oružane sustave temeljene na umjetnoj inteligenciji, koji također mogu produbiti postojeće neravnoteže moći i pristranosti, klimatska kriza, pandemije, sve intenzivnije istraživanje svemira te razne promjene u geopolitičkom okruženju stvorili hitnu potrebu za proširenjem programa za žene, mir i sigurnost kako bi se odgovorilo na nove prijetnje, uključujući one koje nadilaze sprječavanje oružanih sukoba. Program za žene, mir i sigurnost mora se primjenjivati i na nacionalnoj i na međunarodnoj razini, i u sprječavanju oružanih sukoba i u izgradnji otpornosti na sve predstojeće i neočekivane krizne situacije.

61. Odbor naglašava da je stupanj prioriteta i provedbe prava žena u mirnodopskim razdobljima usko povezan s postupanjem prema njima u razdobljima sukoba. Domaće, vanjske i transnacionalne politike također su snažno isprepletene i imaju prekograničan i globalan utjecaj na živote žena. Stoga je ključno primjenjivati program za žene, mir i sigurnost uz novo interdisciplinarno razumijevanje međusobno povezane naravi tih dinamika te ga koristiti kao instrument za zaštitu prava žena i osiguranje mira koji će biti rodno osjetljiv u svim kontekstima, i kroz međunarodne razvojne politike i kroz unutarnje politike.

62. Odbor preporučuje državama strankama da:

(a) prilagode i prošire program za žene, mir i sigurnost promjenjivoj prirodi sukoba i novim prijetnjama miru i sigurnosti te ga primjenjuju holistički i kao program ljudskih prava žena u svim situacijama odlučivanja i oblikovanja politika;

(b) priznaju ključnu ulogu žena kao pokretačke snage održivog mira u sprječavanju, upravljanju i rješavanju sukoba te osiguraju paritet u svim aspektima te u svim fazama i na svim razinama odlučivanja o miru i sigurnosti, uključujući povjerljive sastanke („iza zatvorenih vrata”), uvijek osiguravajući punu uključenost žena u marginaliziranim situacijama, uključujući žene koje žive u siromaštvu, izbjeglice, žene koje traže azil, raseljene žene i žene s invaliditetom, kao i zastupljenost žena uključenih u procese druge razine u formalnim mirovnim procesima;

(c) osiguraju paritet u vodstvu, izradi, provedbi i ocjenjivanju politika i programa usmjerenih na prevladavanje temeljnih uzroka kriza i sukoba, uključujući očekivane i neočekivane prijetnje, preventivnu diplomaciju, sigurnost i obranu te strateške sektore sprječavanja sukoba;

(d) osiguraju paritet i strogu primjenu pristupa u okviru programa za žene, mir i sigurnost u reguliranju i provedbi kontrole naoružanja, uključujući sprječavanje širenja oružja i razoružanje, uključujući hitno cjelokupno nuklearno razoružanje,⁵⁰ te osiguraju paritet i strogu primjenu pristupa za žene, mir i sigurnost pri hitnom zaključivanju pravno obvezujućeg instrumenta kojim se zabranjuju smrtonosni autonomni oružani sustavi koji djeluju bez ljudskog nadzora ili kontrole i koji se ne mogu koristiti u skladu s međunarodnim humanitarnim pravom, te da reguliraju sve druge vrste autonomnih oružanih sustava;

(e) osiguraju paritet u vodstvu u svim područjima povezanima sa sprječavanjem kriza u području zdravlja, okoliša, gospodarstva, svemira, kibernetičke sigurnosti, financija i tehnologije, uključujući sva nova tehnološka područja;

(f) osiguraju paritet u očuvanju, izgradnji i održavanju mira, uključujući formalne i neformalne mirovne pregovore, medijaciju, tranzicijsko pravosuđe i obnovu, dijaloge između zajednica te tranzicijska tijela za donošenje odluka, uključujući procese istine i pomirenja, nacionalna, međunarodna, regionalna i hibridna povjerenstva, vijeća, nadzorna tijela, mehanizme provjere i nadzorne skupine, pripremu izbora i političke procese, programe demobilizacije i reintegracije, reforme sektora sigurnosti i pravosuđa te šire procese obnove nakon sukoba;

(g) uklone sve prepreke paritetu, uključujući osiguravanje skrbi za djecu, sigurnosti i fleksibilnosti lokacije, te pruže aktivnu potporu, primjerice osiguravanjem financiranja za zastupanje organizacija civilnog društva za prava žena;

(h) prošire mehanizme ranog upozoravanja na krize i sukobe iz rodne perspektive, uključujući pokazatelje poput smanjenja broja žena na rukovodećim položajima, smanjenja prisutnosti žena u javnim prostorima te porasta govora mržnje i seksualnog nasilja;

(i) osiguraju da se provedba prava žena i pariteta ni pod kojim okolnostima ne smatra sporednom u odnosu na druge prioritete;

⁵⁰ U napredovanju prema potpunoj ravnopravnosti Odbor predviđa „opće i potpuno razoružanje, osobito nuklearno razoružanje pod strogim i učinkovitim međunarodnim nadzorom”, kako je utvrđeno u preambuli Konvencije i u točki 28. Pekinške deklaracije.

(j) daju prednost oblikovanju i provedbi programa reparacija utemeljenih na pravima žena i paritetu, s transformativnim učinkom u procesima razoružanja, demobilizacije i reintegracije;

(k) preoblikuju nacionalne akcijske planove o ženama, miru i sigurnosti vodeći se paritetom kao temeljnim načelom, osiguravajući da u njih uključe feminističku unutarnju i vanjsku politiku, uključujući feministički pristup sigurnosti, sprječavanju sukoba i miru, te da ih prilagode novonastalim prijetnjama, uključujući one koje nadilaze sprječavanje oružanih sukoba i izgradnju mira u užem smislu; da temelje nacionalne akcijske planove na ciljanim pokazateljima usredotočenima na stupove proširenog programa za žene, mir i sigurnost, kao i na paritet na svim razinama lokalne i nacionalne vlasti i parlamenta, u sigurnosnim i obrambenim sustavima, inovativnim sektorima i biomedicinskim znanostima; da se savjetuju s organizacijama civilnog društva za prava žena prilikom izrade nacionalnih akcijskih planova, osiguravaju njihovo odgovarajuće financiranje i potpunu djelotvornost na nacionalnoj i međunarodnoj razini; te da o njima i njihovoj provedbi izvješćuju Odbor u periodičnim izvješćima;

(l) primjenjuju pristup osjetljiv na dob u oblikovanju politika o ženama, miru i sigurnosti kako bi se uzela u obzir važna uloga djevojaka u sprječavanju sukoba i izgradnji mira te njihove specifične potrebe, kao što je prepoznato u Rezoluciji Vijeća sigurnosti 2250 (2015) o mladima, miru i sigurnosti.

4. Paritet u gospodarskom donošenju odluka

63. Zajedničko tumačenje obveze uklanjanja diskriminacije i postizanja stvarne ravnopravnosti iz članaka 1. – 3. te jednakih prava žena u donošenju odluka iz članaka 7. i 8., zajedno s njihovim posebnim pravima u vezi s obrazovanjem, zapošljavanjem i gospodarskim osnaživanjem u skladu s člancima 10., 11. i 13., osigurava paritet u gospodarskom donošenju odluka. To je dodatno naglašeno i objašnjeno u općim preporukama br. 13 (1989) o jednakim primanjima za rad jednake vrijednosti, br. 16 (1991) o neplaćenim radnicama u ruralnim i urbanim obiteljskim poduzećima, br. 17 (1991) o mjerenju i kvantifikaciji neplaćenih kućanskih aktivnosti žena i njihovu priznavanju u bruto nacionalnom proizvodu, br. 36 (2017) i br. 39 (2022).

64. Odbor pohvaljuje pozitivne korake privatnog sektora i ključnih gospodarskih institucija u provedbi okvira o poslovanju i ljudskim pravima, ali smatra da privatni sektor ima posebnu odgovornost uspostaviti paritet na svim razinama. Neovisnost žena i paritet preduvjet su za to da žene mogu pozitivno uskladiti svoj produktivni rad, profesionalnu karijeru i osobne izbore, uključujući one koji se odnose na majčinstvo. Ravnomjernija zastupljenost spolova u najvišem rukovodstvu također je povezana s odlučnijim mjerama suzbijanja korupcije i povećanom transparentnošću koja donosi jasne koristi organizacijama u privatnom sektoru.⁵¹

65. *De iure* i *de facto* diskriminacija te nezanemarive praznine u globalnim i nacionalnim gospodarskim okvirima i sustavima upravljanja sprječavaju žene da ravnopravno oblikuju gospodarsko tržište i ostvaruju pristup tom tržištu te preuzimaju uloge u donošenju odluka unutar njega. To također dovodi do neuspjeha u ostvarivanju ekonomskih prava žena i bilježenju njihovih produktivnih rezultata i doprinosa. Nadalje, neplaćeni rad skrbi, koji u nerazmjernoj mjeri obavljaju žene, ključni je čimbenik koji ženama onemogućuje pristup gospodarskim prilikama ravnopravno s muškarcima i potrebno ga je revalorizirati i ravnopravno podijeliti.

⁵¹ Scott Berinato, "Banks with more women on their boards commit less fraud", Harvard Business Review, svibanj – lipanj 2021., dostupno na <https://hbr.org/2021/05/banks-with-more-women-on-their-boards-commit-less-fraud>; i Kellie A. McElhaney i Sanaz Mobasseri, "Women create a sustainable future", listopad 2012., dostupno na www.eticanews.it/wp-content/uploads/2012/11/Report-Women_Create_Sustainable_Value.pdf.

66. Odbor također prepoznaje digitalno gospodarstvo, uključujući tehnološku tranziciju i razvoj te primjenu umjetne inteligencije, kao ključno područje u kojem je nužna jednaka i uključiva zastupljenost žena. To je ključno kako bi se spriječilo održavanje rodni stereotipa i novih oblika diskriminacije.

67. Odbor preporučuje državama strankama da:

(a) **izgrade inovativan okvir na lokalnoj, nacionalnoj, regionalnoj i međunarodnoj razini, utemeljen na održivom i uključivom gospodarstvu utemeljenom na ljudskim pravima, zasnovanom na paritetu;**

(b) **osiguraju potpunu neovisnost žena u donošenju ekonomskih odluka, osiguravajući jednaka prava i uklanjajući sve oblike *de iure* i *de facto* ekonomske diskriminacije, među ostalim one koja se odnosi na plaće, oporezivanje, gospodarske i socijalne modele te propise i prakse koji žene kao gospodarske aktere stavljaju u podređeni položaj;**

(c) **u potpunosti uključite žene u borbu protiv korupcije i nedopuštenih financijskih tokova;**

(d) **osiguraju ženama jednak pristup svim resursima, financijskima i nefinancijskima, kao što su informacije te tehnološki i energetske resursi, uključujući pouzdanu opskrbu električnom energijom i pristup internetu, kako bi ravnopravno sudjelovale u gospodarskim aktivnostima, imale pristup proizvodnim resursima, oblikovale gospodarske modele i ostvarivale vodstvo;**

(e) **osiguraju jednak pristup poduzećima u vlasništvu žena prilikama za nabavu u javnom i privatnom sektoru, uključujući putem trajnih i privremenih posebnih mjera, regulatornih reformi i poticaja;**

(f) **donesu inovativne mjere za postizanje pariteta u imenovanjima na položaje gospodarske odgovornosti, uključujući upravne odbore trgovačkih društava te na položaje glavnih izvršnih direktorica u državnim poduzećima i privatnim trgovačkim društvima uvrštenima i neuvrštenima na burzu;**

(g) **primjenjuju digitalna rješenja, uključujući e-upravu i tehnologiju lanaca blokova, radi jačanja sustava integriteta i suzbijanja rizika od zlouporabe ovlasti koji narušavaju paritet i druga prava žena;**

(h) **uspostave dijalog između trgovačkih društava i sindikata radi institucionalizacije pariteta s jasnim ciljevima i pokazateljima, u kulturi i postupcima trgovačkog društva, uključujući promicanjem novih modela rada i gospodarskog vodstva**

(i) **institucionaliziraju zakone i politike o paritetu na radnom mjestu i iskorijene obrasce horizontalne i vertikalne rodne segregacije na svim razinama odlučivanja kako bi, prema potrebi, dopunili sporazume između poduzeća i sindikata;**

(j) **donesu zakone i propise koji pružaju poticaje poslodavcima da formaliziraju i podupiru fleksibilne oblike rada, uz zadržavanje svih radnih prava i pune pokrivenosti socijalnim naknadama, za roditelje i druge skrbnike, kao dio indeksa produktivnosti, te promiču – uključujući mjerama podizanja svijesti i poticajima – kulturu poduzeća utemeljenu na paritetu kao čimbenik održivog razvoja, uz pokazatelje koji, uz gospodarske vrijednosti, uključuju i društvene vrijednosti te ciljeve održivog razvoja kao cilj poslovanja i mjerilo poslovnog uspjeha;**

(k) **razvijaju i potiču sudjelovanje trgovačkih društava u rodni revizijama radi procjene njihove rodne osjetljivosti, rodne odgovornosti i razine pariteta u raspodjeli odgovornosti i kulturi poduzeća, uz pružanje poticaja za dobre rezultate, te da zatraže od poduzeća da jednom godišnje izvješćuju o mjerama za institucionalizaciju pariteta;**

(l) uspostave strateški okvir djelovanja na nacionalnoj i međunarodnoj razini kako bi se osigurala profesionalna neovisnost i vodstvo žena u neformalnom sektoru, uključujući povećanjem ekonomskih usluga i pogodnosti, iskorištavanjem potrošačke moći žena i poboljšanjem poreznih poticaja, osiguraju pristup kreditima i socijalnoj zaštiti ženama u neformalnom gospodarstvu te podupru njihov prijelaz u formalno gospodarstvo;

(m) osiguraju paritet u donošenju odluka o korištenju i preraspodjeli zemljišta, prirodnim resursima, ublažavanju klimatskih promjena i „pravednoj tranziciji”;

(n) poduzimaju zakonodavne mjere, uključujući privremene posebne mjere, za postizanje pariteta u digitalnom gospodarstvu te u razvoju, upravljanju i donošenju odluka o tehnološkoj tranziciji, uključujući razvoj i širenje proizvoda utemeljenih na umjetnoj inteligenciji;

(o) poduzimaju proaktivne mjere, uključujući privremene posebne mjere, kako bi se osigurao jednak pristup svim inovativnim i najsuvremenijim sektorima, prijavama patenata, zaštiti intelektualnog vlasništva i prilikama za pokretanje poduzeća, uključujući one povezane s okolišem i svemirom;

(p) osiguraju poslovno, strukovno i stručno osposobljavanje, programe mentorstva, programe razvoja poduzeća, programe pripravnništva i potpore te mreže podrške za djevojčice i djevojke, s posebnim naglaskom na mlade u marginaliziranim situacijama;

(q) donesu zakone o plaćenom roditeljskom dopustu za žene i muškarce, uz mogućnost povratka na isto radno mjesto i istu razinu, te ulažu u podizanje svijesti o jednakoj odgovornosti žena i muškaraca u odgoju djece i kućanskim obvezama;

(r) osiguraju ciljanu potporu, uključujući putem privremenih posebnih mjera, samohranim roditeljima kako bi mogli razvijati karijere u privatnom i javnom sektoru;

(s) ulažu u socijalnu infrastrukturu kako bi žene i muškarci mogli sudjelovati u gospodarskim aktivnostima i dijeliti odgovornosti za skrb i podršku, uključujući osiguravanjem besplatne ili pristupačne kvalitetne skrbi za djecu, te ulažu u sustave skrbi i podrške, uključujući one koji se pružaju u domu, koji su osjetljivi na rod, dob i invaliditet, utemeljeni na viziji društva zasnovanog na paritetu i na priznavanju prava osoba koje pružaju skrb te podršku i onih kojima su skrb i podrška potrebni, kao i skrbi kao univerzalne društvene potrebe;

(t) prošire socijalnu zaštitu na žene koje obavljaju kućanske, poljoprivredne i druge neplaćene poslove;

(u) uspostave mehanizme za priznavanje multisektorskih vještina i iskustava ojačanih kroz uloge koje roditelji preuzimaju tijekom roditeljskog dopusta, kad se vrate na tržište rada, te osiguraju pristup izbornim programima kontinuiranog usavršavanja za roditelje tijekom roditeljskog dopusta.

5. Prava žena u privatnoj sferi kao preduvjet za pristup donošenju odluka

68. Kontrola žena nad svojim tijelom i životom te njihova jednaka prava, uključujući pravni status i poslovnu sposobnost u svim sferama, uključujući obiteljsku i društvenu sferu, utvrđeni su Konvencijom i predstavljaju osnovu za ostvarivanje svih njihovih ljudskih prava, uključujući pravo na jednak pristup donošenju odluka.

69. Odbor primjećuje da, unatoč napretku, uživanje prava žena i djevojčica u tim područjima često ostaje vrlo ograničeno. U općim preporukama br. 21 (1994) i br. 29 (2013) o ekonomskim posljedicama braka, obiteljskih odnosa i njihova prestanka Odbor također naglašava da su nejednaka prava u obiteljskim odnosima temelj svih drugih vidova diskriminacije žena.

70. Odbor preporučuje državama strankama da:

- (a) osiguraju jednaka prava žena u braku i obiteljskim odnosima, uključujući stavljanjem izvan snage ili izmjenom zakona o osobnom statusu, uključujući zakone o skrbništvu i poslovnoj sposobnosti, koji diskriminiraju žene i djevojčice;
- (b) zabrane prisilni i dječji brak, uz određivanje 18 godina kao minimalne dobi za stupanje u brak za žene i muškarce, bez iznimaka;
- (c) pruže ženama, djevojčicama, muškarcima i dječacima besplatne, uključive, dostupne, sveobuhvatne i točne informacije o zdravstvenoj skrbi, uključujući uvrštavanje obrazovanja o spolnom i reproduktivnom zdravlju i pravima primjerenog dobi u nastavne planove i programe;
- (d) osiguraju potpun pristup uslugama spolnog i reproduktivnog zdravlja i prava te uklone pravne i praktične prepreke njihovu samostalnom donošenju odluka o zdravstvenoj skrbi, uključujući svako uskraćivanje pravne i poslovne sposobnosti ženama i djevojčicama, među kojima ženama i djevojčicama s invaliditetom;
- (e) stave izvan snage diskriminirajuće zakone o državljanstvu koji utječu na žene;
- (f) osiguraju ženama i djevojčicama prava da stječu, posjeduju, koriste i nasljeđuju imovinu, u zakonu i u praksi, na ravnopravnoj osnovi s muškarcima i dječacima;
- (g) provode kampanje podizanja svijesti i obrazovne kampanje u školskom i izvanškolskom kontekstu kako bi se uspostavilo razumijevanje prava žena i djevojčica da same donose odluke u svakom aspektu svojeg života, potrebe za ravnopravnom podjelom odgovornosti između žena i muškaraca te jednakih prava žena u braku i svim obiteljskim odnosima;
- (h) osiguraju odgovarajuće socijalne naknade za samohrane roditelje;
- (i) kriminaliziraju sve štetne prakse i sve druge oblike rodno uvjetovanog nasilja nad ženama i djevojčicama, osiguravajući nultu toleranciju prema svim oblicima nasilja, uključujući one koji se često toleriraju zbog kulturnih i društvenih normi i praksi.⁵²

VI. Odgovornost i praćenje obveza država za uspostavu sustava utemeljenih na paritetu

71. Odbor naglašava hitnost postizanja pariteta u svim sustavima odlučivanja kako bi se ispunile neispunjene obveze država stranaka u kontekstu međunarodnog prava te kako bi se zajednički izgradila jednaka, otporna i prosperitetna društva.

⁵² V. i Zajedničku opću preporuku br. 31 Odbora za uklanjanje diskriminacije žena / Opći komentar br. 18 Odbora za prava djeteta (2019) o štetnim praksama.

72. Odbor preporučuje državama strankama da:

(a) se izričito obvežu i da mobiliziraju potrebne resurse za ostvarivanje obveza utvrđenih ovom Općom preporukom te do 2030. donesu nacionalne akcijske planove o paritetu u svim sferama odlučivanja;

(b) mobiliziraju regionalne organizacije u provedbi ove Opće preporuke;

(c) razviju mehanizme za praćenje i ocjenjivanje napretka u provedbi ove Opće preporuke, uključujući redovito prikupljanje i objavljivanje podataka o zastupljenosti žena u svim područjima i na svim razinama odlučivanja, raščlanjenih, među ostalim, prema dobi, etničkom podrijetlu i socioekonomskom položaju, te da o tim podacima opširno izvješćuju, među ostalim i Odbor.

VII. Djelovanje međunarodne zajednice radi uspostave sustava utemeljenih na paritetu

73. Nadovezujući se na postojeće obveze, Odbor prepoznaje nekoliko prilika za djelovanje međunarodne zajednice i regionalnih organizacija radi unapređenja pravne i normativne osnove za paritet u donošenju odluka u svim sferama i na svim razinama.

74. Odbor preporučuje međunarodnoj zajednici da:

(a) ispuni obveze iz Konvencije i drugih ugovora o ljudskim pravima o ravnopravnosti žena i muškaraca te univerzalnosti prava;

(b) učvrsti načelo pariteta u donošenju odluka u svim sferama i na svim razinama, u svim budućim međunarodnim okvirima i reformskim procesima kao i u primjeni i tumačenju onih postojećih, uključujući Globalni digitalni sporazum;

(c) donese mehanizme pariteta između članova i članica svih tijela i mehanizama Ujedinjenih naroda, uključujući glavne odbore Opće skupštine, Gospodarsko-socijalno vijeće i stručna tijela, uključujući tijela osnovana na temelju konvencija o ljudskim pravima i međunarodne sudove, pri imenovanjima u neovisne radne skupine ili na položaje posebnih izvjestitelja, kao i u vodstvu multilateralnih institucija;

(d) osigura paritet pri zapošljavanju na svim razinama u međunarodnim organizacijama;

(e) provodi inovativne razvojne politike i međunarodnu suradnju u skladu s ciljevima ove Opće preporuke, jačajući nacionalne kapacitete i potporu civilnom društvu;

(f) uvrsti okvir iz ove Opće preporuke o jednakoj i uključivoj zastupljenosti žena u sustavima donošenja odluka, uključujući prošireni pristup programu za žene, mir i sigurnost, u dnevni red i buduće rezolucije Vijeća sigurnosti, Opće skupštine i Vijeća za ljudska prava te razmotri uspostavu novih mehanizama o paritetu radi daljnjeg podupiranja međunarodnog djelovanja.